

előretölt

helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS MELLÉKLET

vezérsers

Gyüre Lajos*

Fázom

Fázom, rakjunk erős tüzet
boglyas kandallóban, nagyot,
ne lásson a kinti világ,
zárjunk be minden ablakot.

Fűtőzzünk meg, add a kezed.
A jégmezők nem olvadnak,
csonttá fagy bennem a lélek,
ha nem leszünk boldogabbak.

Csak te és én. Korcs kuvaszok
hada szívünk tépi, marja.
hátunk mögött súgnak-búgnak,
mind, mind csak veszünk akarja.

Válik a lisztől a korpa.
Hát így állunk? No de ilyet?!
Isten malma vért, húst darál,
csontot öröl, és nem siet.

Nincs sok időnk harcra-bajra,
ha összedől is az oltár,
sok a bámész a robajra,
de velem vagy, velem voltál.

Összeforrt kéz szál őszi.
Villog az éles pengeág.
Szabdál, vagdal a vad szike,
és fájó elevenbe vág.

Az én időm lassan lejár,
mondhatnék még egy-két szépet,
de jön a fekete batár.
Ne sírj, takard le a képet.

*A költő öt éve, 2018. február 15-én hunyt el.

2 Kövesdi Károly -
A nagyvilágon
ekívül

4 A magyar
széppróza napja -
összeállítás

7 Magyar Zoltán -
A murányi
kirándulás

11 Tóth N. Katalin -
Őrszemek
a Föld körül

Búcsú a Naptól (Lapszámunkat Csóka Ferenc alkotásaival illusztráltuk.)

fordulópont

AZ ÍRÓ SÓHAJA

A széppróza napja hajlamossá teszi az embert arra, hogy elsősorban Jókai Mór nevét említse – hiszen a születésnapja lett a széppróza napja –, másodsorban a széppróza történelmi önismeretünk és nemzeti identitásunk kialakításában játszott szerepéről írjon.

Ám az író képtelen arra, hogy – ünnep ide vagy oda – ne említse meg, hacsak érintőlegesen is, azt, ami a szépprózával kapcsolatban a lelkét nyomja. Ennek a különös készletének a hatására ugyan felemásra sikeredik az ünnepi írás, mindazonáltal az író továbbra is szem előtt tart két nagyon fontos szempontot: a szépprózáról szépet akar írni, és az igazat kell írnia. Ha tehát a kedves olvasóban bizonyos gondolatok szépségével kapcsolatban kétségek merülnek fel, minden bizonynyal kárpótolja majd a tudat,

hogy az alábbi megállapítások feltétlenül igazak.

Szép tehát, hogy a széppróza napját Jókai Mór születésnapjára tették, hiszen művei több korosztály kezében megfordultak. Stílusa, fantáziája, műveltsége mindenkit magával ragadott, s azt hiszem, teljesen nyilvánvaló, hogy az említett stílus és műveltség nem egy tollforgatót csábított a széppróza útjára.

A széppróza ünnep annak az íróknak is, akinek az igazi ünnepet a munkásságával kapcsolatos sikerek jelentik. Talán nehéz elhinni, de az író számára rendkívüli esemény, amikor megtudja, hogy a kötete támogatást nyert, őszinte boldogság járja át, amikor a kézhez kapott tiszteletpéldányt megsimogathatja, s ugyancsak ünnepnek számít az író életében, ha a kötetéről recenzió jelenik meg,

több helyen méltatják, esetleg meg is dicsérik. Sok-sok író sok-sok ilyen ünnepnapja tartja irodalmi naptárunkat, s az, hogy a magyar költészet és magyar dráma mellett a prózának is van hivatalos napja, az inkább a szakma és a magasabb rendek elismerését jelenti, ami szintén fontos.

Az ünnepnap tehát az a nap, amikor az író nem törődik a kultúra elsekélyesedésével, az olvasói közönnyel, a kiadó haszonelvűségével, félművelt epigonokkal, sőt azokkal a kollégákkal sem, akik „pro captu lectoris”: vagyis az olvasó ízlése szerint írnak. Ezen a hivatalosnak számító ünnepnapon – különböző rendezvények, nyilvános fellépések és különleges hangulatú cikkek keretében – szó esik arról, hogy az irodalom nem öncélú alkotás, s nem is passzív befogadás, hanem aktív

cselekvés, az olvasó figyelméért folyó küzdelem egyik fontos eszköze.

Az ünnep pozitívuma, hogy a harsányabb, divatot diktáló személyiségek mellett azon írók és irodalomszervezők is teret/nyilvánosságot kapnak, akik ugyan az imént említett társiknál csendesebbek, ám a divatoktól függetlenül, tudatosan szemlélik irodalmi életünket, és lehet, hogy többet tesznek a kulturális primitívizmussal szemben, és sikeresebben művelik, szélesítik az olvasó műveltségét, mint a divatos, esetleg haszonelvű irányzatok képviselői.

Ilyenkor az érdeklődés középpontjába kerülnek azok a „komoly” írók is, akik, anélkül, hogy erre külön gondot fordítanának, alkotásaikkal az irodalom, az írás folytonosságát is biztosítják, komoly támaszt nyújtva az írók újabb generáci-

Hogya György

óinak. Nincs intézmény, amely írók nélkül képes lenne ennek a feladatnak a megoldására és kezelésére, s e szempontból ugyancsak felerősödik egy ilyen ünnepnap szerepe. Arra is alkalmas ad, hogy az író hangoztassa afeletti örömét, hogy az olvasás népszerűsítése érdekében tett minden igyekezet ilyen módon is érvényesül.

Az ünnep alkalmával az író óhaja nem sóhajként hal el, hanem tovább erősíti abbéli meggyőződését, hogy az ő, tehát az író feladata továbbra is az olvasóval kézen fogva haladni. Úgy írni, hogy az olvasás olyasfajta örömet váltson ki az olvasóban, amely nemcsak a megértés kellemes örömét, az új dolgok, gondolatok felfedezésének inspiráló hatását hozza magával, hanem rejtve ugyan, de a független, szabad gondolkodás felszabadító érzését is.

TÖRTÉNETEK KEGYETLENSÉGE

Interjú Dunajszky Géza közíróval, karnaggyal

Nagy Erika

Dunajszky Géza az utóbbi években időt, energiát nem kímélve kutatja a második világháború alatti és utáni etnikai tisztogatásról, ártatlan emberek tömeges kivégzéséről szóló dokumentumokat. Kutatásainak eredményeit az utolsó három könyvében tárja az olvasók elé.

– Igaz a felvetés veled kapcsolatban, hogy amióta nyugdíjas vagy, megtálo-sodtál?

– Csáky Pál barátom tisztelt meg ezzel a jelzővel a 75. születésnapomra írt méltatásában, amit a jubiláló írók számára Pozsonyban tartott irodalmi megemlékezésen olvasott fel. Engem is kellemesen meglepett ezzel a megállapításával. A harmadvirágzásomnak prózai okai vannak. Nyugdíjas koromig, 2007-ig, nem volt annyi szabadidőm, hogy a gyermekkorom óta bennem felgyülemlett, és feszültséget, lelki traumát okozó megélt történeteket – orvosi ajánlásra, mint az öngyógyítás egyik szükséges és ajánlott eszköze – kiírdjam magamból azért, hogy lelkileg,

szellemileg, és testileg is meggyógyítsam önmagam, hogy a családom és barátaim körében fizikailag is egészségesen tovább élhessek. Ezzel elsősorban a gyermekeimnek, az unokáimnak tartoztam. Így ezek az írások nekik és a korosztályuknak, óvodásoktól a főiskolásokig, íródtak és olvasásra ajánlottak. Igazából minden felvidéki magyarnak szólnak. A bennük kimondott igazságok nemcsak rám, a családomra és a rokonaimra hatnak gyógyítóan, hanem az egész Kárpát-medencei magyarságra. A mai napig háborús bűnösnek tartott felvidéki magyarság pedig ezekből szerezhet bizonyítékokat, dokumentumokat és információkat arról, hogy nem mi voltunk s vagyunk háborús bűnösök, hanem a bűnökkel minket rágalmozók követtek el ellenünk elévülhetetlen háborús bűnöket, amiért a mai napig nem kértek bocsánatot. Ez a tény azzal fenyegeti az elkövető két nemzetet, hogy egy birodalmi váltás után a győztesek rajtuk kérhetik számon az ellenünk elkövetett volt genocídium és a mai etnocídium bű-

neit, ami rájuk nézve súlyos következménnyel járhat. Fontos megemlíteni Edvard Benešnek a Le Figaróban 1914-ben megjelent írását, az Osztrák–Magyar Monarchia címére kimondott sarokigazságát: „Annak a nemzetnek, amely a területén élő más nemzetrészeknek az olvasztótégelye, nincs helye Európá térképén.”

– Igazságot próbálsz szolgáltatni a felvidéki magyarságnak és az ártatlanul legyilkolt leventéknek a *Ballada a szülőföldről*, a *Szökés a haláltáborból* és a *Felszántott tömegsírok* című könyveddel. Miért tartottad ezt fontosnak?

– Beneš kimondott sarokigazsága az eddigi munkásságom lényege, a kutatásaim legfontosabb hozadéka. Ugyanis nemcsak a matematikának vannak bizonyítható tételei, hanem a társadalom működésének is. Elég visszatekinteni az utolsó száz évre, az átélt két világháború borzalmaira, és láthatjuk, milyen megkerülhetetlen törvényszerűséget fogalmazott meg Edvard Beneš, a későbbi véreskezű politikus. Láthatjuk, hogy az 1914-ben nyomtatásban megjelent beneši tétel a társadalmakban is alapigazság: az olvasztótégelyként (genocídium) működő országok sorra megszűntek. Nemcsak az Osztrák–Magyar Monarchia, hanem Jugoszlávia, Csehszlovákia, a Szovjetunió és az NDK is. Nem nehéz megjósolni, mely országok tűnnek majd el a beneši tétel alapján Európa térképéről...

– Történelmünknek ma is vannak olyan foltjai, amelyekről nagyon keveset tudunk. Felkeltette valamelyik az érdeklődésedet?

– Az utolsó, cseh nyelven is megjelent könyvem, amit a *Felszántott (tömegsírok – Zaorané (masové) hroby* címen írok, a Szlovákia területén található 211 tömegsírról és 5 304 halott-ról szól. Ezek a sírok az 1944. március 3-tól 1945. augusztus 31-ig tartó időszakból származnak, az akkori Csehszlovákia területéről. A zsidó, roma faji és a náci, kommunista ideológiai üldözésről sok könyv és egyéb alkotás (film, hangjáték, dráma, költemény stb.) született. Viszont azzal, hogy valaki csupán ember akart maradni az embertelenség különböző fajtái között, csak most kezdünk el tüzetesebben foglalkozni, és elemezni a tragédiák okait. Ilyen a

Dunajszky Géza

magyar leventék, a keresztény egyházi vezetők és hívők sorsa, köztük az európai értékeket (Isten, család, haza) tiszteletét valló politikusok, mint Mindszenty József vagy gróf Esterházy János háború alatti és utáni története. Én elsősorban a leventék, a 12-17 éves magyar fiatalok sorsával foglalkozom részletesen a könyveimben, mert eddig senkitől sem kaptak egy fillér kárpótlást sem. Ideje lenne róluk tudomást szerezni, és emlékművekkel, irodalmi alkotásokkal felhívni a figyelmet a mellőzött, meggyötört és átvert 1928/33 között született nemzedék még élő tagjaira, a német kényszermunkát és megaláztatást átélt leventékre. A *Szökés a haláltáborból* című könyvem bevezetőjében részletesen írok a tragédiájukról, a hétszer átvert és ötször megtizedelt nemzedék sanyarú sorsáról. A beszélgetések tartalma most nem teszi lehetővé, hogy a miértekről is szóljak.

– Rengeteg előadást tartottál a ligetfalui tömegmészárlásról. Hogyan látod, mennyire érdeklődő a közönség?

– Mondjuk inkább azt, hogy sok előadást tartottam és szeretnék még tartani a kutatásaim eredményéről, mert mindenkinek tudnia kell, hogy nem mi, felvidéki magyarok, vagyunk háborús bűnösök! Végtelenül igazságtalan, hazug állítás az, amit Edvard Beneš kitalált azért, hogy a saját bűneit palástolja. Képes volt még békeidőben is gyilkoltatni, hogy a hatalmát megszilárdítsa, majd a bűnjeleket, a tömegsírokat és az erről szóló dokumentumokat megsemmisíteni, hadititokká nyilvánítani. A könyveimben nem lehetett minden eseményt a történetek kegyetlensége miatt szó szerint leírni, a tanúvallomások drámaiságát, az átélt kegyetlenségeket részletezni. Az élőszó és a magyar nyelv szókincs gazdagsága ezt

érzékelteni tudja. Ezért tartom fontosnak elmenni, ahová csak hívnak, és bármennyien is fogadnak az egyes helyszíneken. Az olvasóim közül sokan az előadás után döbbennek rá, hogy érzelmileg másképp hat rájuk a könyv tartalma, mintha csak a lapokat olvasnák. A filmmel és az élőszóval lesz kerek és teljes a könyv üzenete és igazságtartalma. Mátyusföldön és Ungvidéken még keveset tudnak arról, mi lapul a kutatásaim során feltárt írói tarsolyomban.

– Milyen a viszonyod a szülőfaludhoz, Debrődhöz? Sok szép történeted van a gyerekkorról?

– Debrőd a mai napig a család szentségének emléke és az ihlet kiapadhatatlan forrása. Hiányzik, ha sok időt kell várnom, hogy újra lássam a falu gyönyörű dombjait, a tájat, a szülői házat, a templomot és a temetőt, ahol a szüleim nyugszanak. Szeretném, ha a szülői ház egyszer falumúzeum lenne, ahol a két ősi, falusi foglalkozást, a mész- és szénégetést is bemutatnák.

– Karnagyként is elismerést szerezted, ének-zenei szakelőadó is voltál, irodalmi színpad, énekkar, népi zenekar, tánc- és esztrádcsoport megalapítása is fűződik a nevedhez.

– Hála Istennek, korábban is tartalmas életet éltem. Nincs mit szégyellnem, ha olykor egy régi fényképről, újságcikkből vagy krónikából, bejegyzésből rám köszön a múltam. Hitem és hitvallásom szerint tettem a dolgom, bárhová is sodort az élet, bármilyen feladattal is bíztak meg. Örömmel mondhatom, hogy kevés olyan feladatot rótt rám a sorsom, amiből ne tudtam volna kihozni a nekem és a környezetem számára a legelfogadhatóbb és legjobb eredményt.

Csóka Ferenc: Nádval keretelve

Ünnep

A MAGYAR SZÉPPRÓZA NAPJA

A Magyar Írószövetség kezdeményezésére 2018 óta ünnepeljük a magyar széppróza napját február 18-án, Jókai Mór születésnapján. Jókai Mór volt az első, modern értelemben vett hivatásos prózaíró, aki írói és szerkesztői munkásságából élt. Műveit már élete során számos nyelvre lefordították, és világszerte elismeréssel fogadták, nagyra értékelték. Itthon és külföldön egyaránt népszerű volt az olvasók és az irodalmárok körében, könyvei máig példátlanul nagy számban kerülnek kiadásra. Az ünnepnap kapcsán komáromi személyiségeket kértünk fel, írjanak pár sort arról, mennyire van jelen ma a köztudatban a város jeles szülője, s mit jelent számukra e zseniális képességű írónk.

Dráfi Mátyás, Jászai-díjas színművész

Jókainak gazdag a múltja, a jelene, és remélem a jövője is Komáromban. A helyi színházat is Jókai Színháznak hívják, természetes, hogy Jókai-darabokat is játszanak. Jómagam is játszottam Kapor Ádámot a *Gazdag szegények* című regényéből, és Ödönt a *kőszívű ember fiaiban*. Sőt, amikor még Magyar Területi Színháznak (MATESZ) hívták, Kaszás Attila játszott vendégként *Az arany embert*. Színházi polgári társulásként, a Teátrum is színre vitte Pruzsinszky Sándor *A Marczibányi-ház* című darabját, amelyben a fiatal Jókai Mór az egyik „főszereplő”. A szabadságharc idején játszódik, amikor Jókainak is bujdosnia kellett, és álnéven lakott Petőfivel a Marczibányi-házban. Miután Petőfi meghalt, őellene is elfogatási parancsot adtak ki. Mikor valamiért visszament a Marczibányi-házba, elfogták. Viszont egy hirtelen fordulattal megmenekült, mert Laborfalvi Róza szerzett neki egy menlevelet. Mint tudjuk, később ő lett a felesége. Sok iskolába sikerült eljutnunk ezzel a darabbal, és remélem ezzel is fel tudtuk kisíteni eleveníteni Jókai alakját.

A MATESZ már az első évadban, 1953-ban, bemutatta *Az arany embert*. Ennek emlékére és tiszteletére a Teátrum a színház megalakulásának 60. évfordulója alkalmából, 2013-ban, egy emlékművet állíttatott, *Arany ember* címen, melynek talapzatán rajta van a Színház alapító tagjainak neve.

Két szép hagyomány is van Jókaival kapcsolatban. A Jókai Napokat, az országos szavalóverseny és színjátszó együttesek fesztiválját még annak idején a Csemadok és a Népművelési Intézet közösen indította el. Azóta is minden évben megszervezik, de az országos szavalóversenyt

már Rimaszombatban tartják, Tompa Mihály Országos Szavalóverseny elnevezéssel. A másik hagyomány pedig az, hogy a végzős magyar középiskolások – a Selye János Gimnázium diákjai biztosan – ballagásuk alkalmával meglátogatják Jókai szobrát, és letesznek elé egy-egy szál virágot, csokrot.

Jókai Mór regényei a mai kor embere számára hosszú bevezetővel, kortörténettel kezdődnek, ami a fiatal generáció számára már nehézkes és unalmas, ezért az unokámnak és a többi fiatalnak mindig azt szoktam ajánlani (habár nem szép ilyet mondani), hogy érdemes végigverekedniük magukat a túl hosszú részekben, vagy átlapozni azokat, mert utána mindig egy izgalmas regény vár rájuk.

Érdekes tapasztalatom volt egyszer Pozsonyban, amikor a Jókairól szóló diákelőadást tartottuk az egyik kultúrházban. Az igazgató elmondta, hogy ő is ismeri a műveit, és gyakran olvasta szlovákul. A komáromi református templomban pedig megtalálható a Jókai-pad. Az oldalsó bejáratnál, bent a jobb oldal utolsó padja, a Jókai család padja volt. Emlékkül egy kis tábla jelzi a mai napig. A pad odahelyezéséről él egy mendemonda, miszerint a család valamelyik nőtagjának sose jutott hely, mert mindenkinek megvolt a maga helye, és nem akarták odaengedni, így aztán a Jókai család egy napon elunva ezt a huzavonát, készített egy egész hosszú padsort, ami csak az övék volt.

Fabó Mária, a komáromi Színnyei József Könyvtár igazgatója

Jókai Mór, a város szülőtte kultikus mivoltát Komárom teljes mértékben igyekszik tovább

vinni és őrizni, számos intézmény fektet hangsúlyt erre. Például felmerült a lehetősége annak, hogy a Selye János Egyetem is Jókai nevével venni fel, aztán másképpen alakult a dolog. A lényeg az, hogy a Jókai-kultusz a városban tovább él. Funkciójában mégis kissé megváltozott a nagy író nevének értelmezése. A számítógép és a technika vívmányainak korát éljük, a mai gyermeknek nagyon nehéz átélnie, megértenie a régebbi korok szellemét. A fiatalok minden információt az interneten keresnek, és gyorsan meg is találják azokat, nagyon ritkán veszik kézbe a Jókai-műveket. A régebbi korokban a leíró irodalomra sokkal nagyobb szükség volt, nem állt rendelkezésre mozgókép, az olvasás mozgatta meg a képzelőerőt.

A mai napig jól emlékszem olvasásélményeimre, melyeket Jókai műveinek olvasása alatt éreztem. Városokat, helyszíneket jártam végig, átéltem az író által bemutatott jeleneteket. Manapság már senki nem ragaszkodik az aprólékos leírásokhoz. Megteremteni a pillanatot és az időt az olvasásra: ez manapság az egyik legnehezebb feladat.

Keszegh Margit, a Jókai Egyesület elnöknője

A közösség saját magát becsüli meg azzal, hogy törődik a múltját megidéző emlékekkel.

Jókai Mór városában születtem, itt élek, s talán sorsszerű, hogy a róla elnevezett utcában lakom. 2005-től a Jókai Köz-művelődési és Múzeum Egyesület elnöke vagyok, így vállalt kötelességem is tenni azért, hogy Jókai szellemisége, emléke és öröksége ma is élő legyen. Azzal a ténnyel, hogy a magyar

irodalom eme hatalmas alakjával együtt vallhatom szülővárosomnak és városomnak Komáromot, iskolás éveim alatt találkoztam mélyebben, és akkor tudatosítottam, mekkora kincset kaptunk mi, komáromiak, általa, hiszen talán nincs magyar ember, aki ne ismerné egy-egy írását, regényét, meséjét.

Számomra felemelő érzés, ahogy Jókai Mórról vallanak nagy íróink. Kosztolányi Dezső így ír: „*Jókai nemcsak olvasni tanította meg népét, hanem írni is. Nincs magyar író, aki ne volna adósa és tanítványa.*” Krúdy Gyula ebben látta nagyságát: „*Jókai regényei: mindenki története Magyarországon, Jókai regényhősei: mindenki rokonai e hazában.*” Márai Sándor így jellemzi írásművészetét: „*Csodálatos író, nincs egy fáradt sora, a ponyva, a rikácsoló, a hulladékos is megnemesedik tolla alatt.*”

Mi, komáromiak, erősebben kötődünk Jókaihoz. Mindent elmond erről az, amit Jókai 1904. május 5-én bekövetkezett halála után a temetésén mondott szülővárosa képviselőjében Tuba János, Komárom országgyűlési képviselője: „*Miénknek vallottunk, miénk is voltál, világot hódító komáromi fiú! Komárom adott a világnak téged, és te egy világot adtál nekünk cserébe... Halhatatlanná lett városunk általad.*”

A Jókai Egyesület megalakulásakor, már 1911-ben az akkori Komáromi Lapok újság így írt: „*Komárom halhatatlan nagy fiának, Jókainak nevével indul el útjára az új egyesület, az ő ragyogó neve, fényes szelleme legyen vezérlő csillaga mindazoknak, kik a sokra hivatott egyesület kulturális munkájában részt vesznek.*” Amikor 2000-ben az erőszakkal megszüntetett Egyesületet feltámasztottuk és újraindítottuk, egyik legfontosabb célunk volt, hogy tisztelettel adózzunk Jókai Mór emléke előtt, és gazdag életművét még közelebb hozzuk a ma emberéhez. Minden év februárjában megemlékezünk születésnapjáról a Kultúrpalotában tartott ünnepségen, és ünnepélyes kerekék között átadjuk a 2006-ban a budapesti Falvak Kultúráj-

ért Alapítvány Jókai Emlékbi-zottságával közösen alapított irodalmi Jókai-díjat. Születésnapja alkalmával kerül kiírásra és legtöbbször Jókaival kapcsolatos a pályázat témája, és a díjazott művek antológiában is megjelennek. 2015-öt, születésének 190. évfordulója tiszteletére Jókai Mór-emlék-évvé nyilvánítottuk, és abban az évben kiemelten foglalkoztunk munkásságával.

A kérdésre, mit jelent ma Jókai Mór számunkra, Szabó Magda gondolatával tudok válaszolni: „*Nem hiszek Jókai hanyatlásában. Jókai több mint író, ma is több, Jókai jelenség. Pótolhatatlan, őrizni való kincsünk.*”

Vallom: csak rajtunk múlik, mennyit ismerünk meg ebből a kincsből. Bizom benne, hogy egyre többen fogják olvasni, megismerkednek életútjával, a könyvkiadók felfedezik Mikszáth Kálmán *Jókai Mór élete és kora* című művét, vagy Váli Mari *Emlékeim Jókai Mórról* című könyvét. Kíváncsivá kell tenni a ma olvasóit, a fiatalokat, hiszen Jókai lázadó volt a maga korában és sok-sok izgalmas meglepetéssel szolgál. Jómagam most készülök elolvasni Hansági Ágnes remeknek ígérkező *Móric, Mór, Maurus: Jókai* című könyvét.

Klemen Terézia, a Lehár Ferenc Polgári Társulás el- nöke

A XIX. század közepén a magyar széppróza kibontakozása elválaszthatatlan a révkomáromi születésű Jókai Mór nevé-től. Az akkori magyar nemzet polgárai általa váltak olvasó emberekké. Művészetét a magyar romantikus prózairodalom legnagyobb teljesítménye-

Ünnep

ként tartjuk számon. De vajon mi a helyzet jelenleg: a XXI. századi irodalomban hol foglal helyet Jókai művészete? Gyakorló magyartanárként többször megbeszéltük a diákokkal, mennyire aktuális egy Jókai-regény, vagy csak a könyvespolcokon porosodnak a kötetek? Olykor elővesszük és beleolvasunk? Költözéskor magunkkal visszük az új lakásba, netán jobb esetben antikváriumba kerülnek?

Jókairól minden gyerek, minden felnőtt tud, általános

iskolai tananyag, a középiskolában szintúgy szentelnek rá tanórákat. Több helyen érettségi tételként is szerepel. Tanára válogatja, ki mennyit és hogyan foglalkozik a műveivel. Jókai neve az 1848-as márciusi forradalom alkalmából is felmerül, alakja mind az irodalmunkból, mind történelmünkben kitörölhetetlen. Ha a műveihez a gyakorlott pedagógus jó érzékkel és szemlélettel nyúl, megkedveltetheti a fiatalokkal, hisz tudjuk, a jelen-

legi korosztály körében nem olyan közkedvelt, mint száz vagy ötven évvel ezelőtt volt. A nemtetszés egyik oka lehet, hogy a fiataloknak nincsenek olyan olvasástechnikai ismereteik, hogy egy körmondatot átlássanak. A másik, hogy megváltozott a szemlélet, felgyorsult világunkban nincs idő az elmélyült olvasásra. A filmekben kevés a dialógus, a cselekmény gyorsan változik, nincsenek a Jókai által olyan nagyon kedvelt hosszú tájle-

írások. Ez a kapkodó világ veszi körül a gyerekeket, akikből a felnőtt olvasók lesznek majd. Amivel meg lehet fogni a tanulókat, az a korszellem, korhangulat megfigyelése, az öltözködés, a viselkedés, a divat. S ha erre fogékonyak és az adott mű alapján kell válaszolniuk, gyűjtőmunkát végezniük, akkor már félig nyert ügyünk van, és legalább a könyv nagy részét elolvassák. Szerencsére sok Jókai regényt megfilmesítettek, ezáltal sokkal több

emberhez eljut az adott regény cselekménye, üzenete. Szinte minden tanintézetben megtalálható ilyen film, melynek vetítése után sokkal egyszerűbben fejthetik ki a diákok véleményüket az adott témáról.

A két Komárom városa mindent megtesz azért, hogy Jókai neve fennmaradjon, hiszen színház, utca, étterem, iskolák, könyvtár, kulturális egyesület, vetélkedők, rendezvények viselik azt.

Színház

HATALMAS LÉPTÉKBEN NÖVEKVŐ KIADÁSOK ÁRNYÉKÁBAN

Nagy Erika

A gazdasági válság hatásai miatt a színházak már csökkentett számú bemutatóval jelentették be a soron következő évadot. Az utóbbi három évben többnyire olyan dolgok történtek, amelyek nem tettek jót a színházaknak sem, ezért a nehézségekről, túlélésről, tervekről kérdeztük a kassai Thália Színház igazgatóját, Czajlik Józsefet.

– Milyen volt a Thália Színház számára a 2022-es év?

– A terv szerint haladtunk, az első félév gyötrelmes volt. Tudvalevő, hogy márciusban oldották fel a pandémia okán ránk rótt szankciókat, és mire rendezsen elkezdtek volna az emberek színházba járni, jött a nyár, és csak a második félévben kezdtek szép számban visszatérni a nézők. Mi a 2022/2023-as évadban két színházi produkció helyett csak egyet abszolváltunk, és bemutattuk még a pandémia idejéből magunkkal hurcolt *Karantén* című előadást is. Erre a megemelkedett rezsiköltségek miatt kényszerül-

tünk, mert láttuk előre, milyen hatalmas léptékben növekszik a kiadásunk. Nem tudtuk, mi vár ránk, így egy darabbal eleve kevesebbet terveztünk be. Az egyik legtöbbet játszott Shakespeare vígjáték, a *Szentivánéji álmom* nagyszerűen sikerült Matusek Attila rendezésében a második félévben, majd az év végén tartottunk egy háromhetes leállást, hogy mérsékeljük a kiadásainkat az energiafogyasztás terén. A nézők érdeklődése biztató volt, bár soha nem érte még el a pandémia előtti szintet. Sajnos közrejátszik ebben a háború, az energiaköltségek, a háztartási kiadások növekedése. Most kezdtünk el próbálni egy új darabot, és nemcsak kíváncsian, de bizakodva is várjuk a folytatást.

– A 2023-as évtől mit vártok?

– Nagyon remélem, hogy a kitűzött terveinket meg tudjuk valósítani. Most kellett volna próbálnunk egy közös koprodukciót a Jókai Színházzal, de a gazdasági helyzetre való te-

kinttel erről lemondunk. A bérletes nézőinknek felajánlunk helyette egy vendégjátékot, a salgótarjáni Zenthe Ferenc Színház előadásában. A nézők így nem érzik a csökkenést, csak éppen nem mi állítjuk színpadra a darabot. Vár ránk az *Angyal álma* című zenés darab Ábrahám Pál életéről, aki nagyon híres operett- és filmzeneszerző volt. Az ő életéről szól majd a darab, beleszójuk az operetteknek a részleteit is, a dalait, valamint a háttérét annak, hogy hogyan alakult az élete. Tervezünk egy négytagos Broadway-musicalt, és az *Ájlávújú – I love you* zárja majd az évadot, amelyben mindenképpen olyan irányt választottunk, hogy visszahúzzuk a nézőket a színházba. Olyan darabokat kínálunk nekik, amelyekkel könnyebben kimozdíthatóak a bezártságból.

– Hogyan látjátok, a mostani nehéz helyzetben sikerül a túlélés?

– A mostani helyzet nagyon rányomja a bélyegét a színházak

Czajlik József

ra is, hiszen a huszonvalahány ezres rezsiköltség helyett már most a kilencvenezres tételnél tartunk éves szinten. Minden eszközzel azon vagyunk, hogy a kiadásokat mérsékelni tudjuk, vagyis próbálunk felszínen maradni, kifizetni a számlákat és megkeresni a nézői igényeket. A téli időszakban a művelődési házak is bezártak, vagy minimális üzemmódba váltottak, így nem fogadják a színházak ajánlatait.

Magyarországon sem jó a helyzet, márciusig a színházak nagy része bezárt, vagy csak a saját produkcióikat játsszák, szintén minimálisan. Ebben az időszakban szoktunk mi is Budapesten megjelenni valamelyik darabunkkal, most ez is elmarad. Tervezünk előadásokat, kölcsönös fellépéseket, csak ehhez a magyarországi színházaknak előbb nyitniuk kell.

Vers

Csák Gyöngyi

Vészjelzés

Az összeborulás óráit
vészjelzés szakítja félbe,
miért tapad meg a lélek ott,
ahonnan a józan ész menekülne?

Esti órán

Lámpák az utcán
akárha fényes protkók
vicsorítanak.

Hajnal

Tanúja a fényes robbanásnak:
az égbolt a napot
végtelen mellkasára tűzi.

Kikötés

Nem akarok
fabrikálni, a vers
faragjon engem.

Csóka Ferenc: Kiűzetés a paradicsomból

évforduló

KI VOLT S KI LEHETNE NEKÜNK ZALABAI ZSIGMOND?

Tóth László

2023. január 29-én lett volna 75 éves Zalabai Zsigmond – húsz éve halott. Kegyetlenül korán lépett ki az életből – alig néhány hónappal múlt ötvenöt éves. Ötvenedik születésnapja alkalmából még példátlanul népes társaság ünnepelte 1998. február 12-én a somorjai Baváriában, és ez alkalomból jelent meg róla Filep Tamás Gusztáv kismonográfiája is; az ötvenötödiken, 2003-ban, viszont csupán az *Új Szó Évforduló* rovatában szolt róla egy hír. Azután már csak a december 26-i halálát követő harmadik napon olvashattunk róla egy rövid híradást, valamint Koncsol László nekrológját az *Új Szóban*. Aki rögtön fel is tette a kérdést: ki volt nekünk ez a „tüneményes, lázasan tevékeny, nagy tehetség”, ahogy ő nevezte, majd rögtön le is szögezte: a csehszlovákiai magyar szellemi élet – és tegyük hozzá: irodalom – „egyik nagy mindenesét” veszítettük el benne „fiatalon, váratlanul és visszavonhatatlanul”. Ám amit „írt és épített – tette hozzá Koncsol – az itt marad, s nekünk marad itt... hálás utókornak. Amit alkotott, nem romlandó, hanem ércnél maradandóbb értékünk lesz...”

Ki hitte volna hát akkor – a róla íródott nekrológok olvasán –, hogy halála után két évtizeddel már azt a kérdést kell feltennünk: ki volt, ki is volt számunkra – a szlovákiai magyar irodalom és közélet számára – Zalabai Zsigmond? Persze, derenghet még valami többekben: író, közíró, iroda-

lomtörténész, (közel)múltunk búvárlója és feltárára/megőrzésre ösztönzője, nyelvünk titkainak fürkésze, irodalom-, művelődés-, könyvtár- és közösségszervező, szerkesztő, egyetemi oktató. S emlékeztethet rá az egykori szülőházában, Ipolypásztón nyílt emlékszobája, illetve falumúzeum, az élete nagyobbik részének otthont adó Somorján a nevét viselő városi könyvtár, az általa kezdeményezett gyűjtőkönyvtár, a Bibliotheca Hungarica és a Fórum Intézet pedig halála tizedik évfordulóján konferenciát rendezett a tiszteletére, miként a pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészkarának egykor általa vezetett magyar tanszéke is. De élnek-e, hatnak-e, érvényesek-e a művei ma is, s gazdagodására-erősödésére használja-e azokat s a bennük foglalt eszméket, eszményeket az a közösség, amelynek szolgálatára az irodalommal együtt az életét föltette?

Egyvalami biztos: a halála óta eltelt húsz év alatt nagyot fordult a világ, s ha most feltámadna, hirtelenjében nem tudná, jó helyen jár-e? Hiszen – szembenézve a tényekkel – jóformán szlovákiai magyar irodalom sincs már abban az értelemben és a közösséget maga köré kovácsolni képes, identitásképző formájában, mint ahogyan – ha a maga anomáliáival és vitáival is – a Trianon utáni első nyolc évtizedben kialakult, megszerveződött. Egyáltalán: olvasója a szlovákiai magyar irodalomnak, könyvnek van-e még (leg-

alábbis a korábbiakhoz mért számban és formában)? De ha volna is, eljut-e még hozzá, akár a legtávolabbi vidékekre is a szlovákiai magyar író könyve? Hiszen könyvesbolt is alig akad már, ahol az szívesen látott portéka lenne... De beszélhetünk-e még, megint csak a korábbiakhoz mérten, szlovákiai magyar könyvkiadásról? S aki annyit tett a tág horizontú, minőségi irodalom megszervezéséért és az erős, értékközpontú, elvszerű kritika és kritikai gondolkodás megteremtéséért, mint Zalabai (s mely törekvései másokéival együtt az 1980-as évek második felére már beérni látszottak) – nem háborogna-e annak tájainkon már-már teljes hiánya miatt? Bár ha születne is egy-egy ilyen recenzió, bírálat, lenne-e fóruma, sajtója – vannak-e lapjai a szlovákiai magyarságnak, ahol ezek megjelenhetnének? Hiszen a még mutatóba megmaradt kettőből-háromból is szinte teljességgel kikapott már az irodalmat s a szlovákiai magyar irodalmat is figyelő-értékelő-értelmező és az olvasók felé elfogulatlanul közvetítő kritika... Könyvtáraink, kulturális szervezeteink, intézményeink, iskoláink rendezvényein, emléknapjain, továbbá seregszemléinken lassan nem gyakoribb vendégek-e már a „menő”, de még akár a harmadik-negyedik vonalat is képviselő magyarországi írók, mint a szlovákiai magyarok? És hol vannak egykor a szlovákiai irodalom ünnepét jelentő

Zalabai Zsigmond (balról) Tóth Lászlóval (középen) és Bába Ivánnal (jobbról) Lacza Tihamér felvételén 1977-ben az órszűfalui Nyári Művelődési Táborban

s íróit népszerűsítő Fábry Napok, amely rendezvény ki-tudja-mivé és ki-tudja-miért alakult át időközben, s amelyet az eredetileg elismerésükre létrehozott Fábry-díjjal együtt valakik, valamilyen okból „eloptak”, „elszervezték” tőlük? (Miként a múlté már a szlovákiai magyar irodalom, írók meghívása, jelenléte a kassai Kazinczy és a komáromi Jókai Napokon is...) De még a szlovákiai magyar írók, irodalom megosztottsága sem lenne baj (ami mindig is létező jelenség volt), ám hova lehet jutni úgy, ha elbeszélve egymás mellett mindenki a maga „favoritjait” ajnározza, s a minőséget gond nélkül feláldozza a csoportérdek oltárán, teret nyitva újból a dilettantizmusnak és a középsemnek (is), és tudomást sem vesz a rajta kívül eső világokról? És mi a helyzet folytonossággal s a történetiséggel? Irodalmunk jelenlegi szétforgácsolódottsága, szétesség mellett íróinkat, illetve a Szlovákiában kiadott magyar könyveket és az itt zajló folyamatokat lassan már számba venni, nyilvántartani sem lehetséges... Ékes példa erre, hogy a Fórum Intézet októberi *A szlovákiai magyar közösség értékrendje és kulturális változásai* című, a szóba jöhető diszciplínát valóban példás alaposággal mérleget tanácskozásán az irodalom szóba sem került, mintha az irodalomtörténet-írás nem lenne egyúttal történetírás is, s a szlovákiai magyar irodalom fejlődése-alakulása nem lenne része a szlovákiai magyarság történetének is. Mintha nem az irodalom s az írók felől érkezett volna a kezdeményezés akár például magának az intézménynek és gyűjtőkönyvtárának a létrehozására is. Mindeközben az is megérhetne egy(-két) misét (irodalom- és társadalomtörténeti, illetve -lélektani értekezést), hogy a határon túli magyar irodalmak közül miért épp a lélekszáma alapján második

legnagyobb közösség irodalma került az elmúlt két évtizedben a fentiek szerint a legkilátástalanabb helyzetbe...

Hol vagy, Zalabai Zsiga? – kérdezném, s kérdelem barátomtól, barátunktól hangosan. S mit tennél, ha látnád, haláloed után két évtizeddel *ismét* hova jutottunk? Bár lehet, azért a nagy csend körülöttem, mert szégyellnénk magunkat előtéd? Mert tartanánk szemrehányó tekintetedtől, szigorú véleményedtől? S lehet, nem is véletlen, hogy az utóbbi évtizedben jóformán csak egyetlenegyszer jutottál eszébe valakinek – s akkor is Magyarországon... (Talán messzebről tisztábban látszik, ami közletről nem?) A fiatal irodalomtörténelem-kritikus Melhardt Gergőre gondolok, aki – bár ennek is lassan öt éve már, a litera.hu portálon, mintha csak Koncsolal egyetértésben – le tudta írni rólad, hogy „mint kritikus, szerkesztő, irodalomszervező, tankönyvíró és egyetemi oktató mindenképpen olyan jelentőset alkotott, amire sokáig kellene, hogy emlékezzen nem csak a szlovákiai magyar közösség, hanem minden magyarul olvasó ember”. (Aki még azt is eszembe juttatta, amit december 31-ére eső temetésed apropóján írtam jegyzetemben: „...mit talált ki nekünk Zalabai Zsiga? Szilveszterezni hív bennünket! Akik legtöbbször sem veled, sem egymással nem búcsúztatta együtt valamely óévet, s nem köszöntötte az utána jövőt. Barátunk kohéziós ereje *ismét* egybeparancsolt minket. Utoljára.”

Mit mondjak? Előre láttam volna a jövőt már két évtizeddel ezelőtt?

Valószínűleg magam sem gondoltam, magam sem hittem volna akkor még e két évtized alatt bekövetkező, illetve felgyorsuló bomlásfolyamatokat. Amiket, talán Zalabai Zsigmond híres szervezőkészsége, kohéziós ereje sem tudott volna, illetve tudna már megállítani.

Csóka Ferenc: Összefolyás

Petőfi 200

PETŐFI A FELVIDÉKEN 13.

A Magyar Országgyűlés tavaly Petőfi Sándor emlékévvé nyilvánította a 2022-es és 2023-as esztendőket, a magyar költészet egyik legkiemelkedőbb és legismertebb alakja születésének 200. évfordulója alkalmából. Tudvalévő, hogy a költőóriás élete huszonhat éve alatt közel nyolcszáz verset írt, s ezeknek a verseknek a jelentős része a Felvidéken íródott. Jegyzeteiből kiolvasható, hogy ezer szállal kötődött a Felvidék szépségeihez, végigjárta a nevezetességeket. Mindezt bizonyítja a számtalan emlékhely, szobor, emléktábla. Petőfi Sándor bicentenáriuma alkalmából a márciusi számtól kezdődően egy éven keresztül közöljük a Kiskőrösön született Magyar Zoltán író, néprajzkutató Petőfi Sándorról szóló (történeti) felvidéki vonatkozású írásait 13 helyszínnel. Ezeket az írásokat egyaránt ajánljuk mind az irodalomtörténet szerelmeseinek, mind pedig a szélesebb olvasóközönség figyelmébe. Az egyenként megjelenő fejezeteket szemléletes képanyag teszi élményszerűvé.

Magyar Zoltán

A MURÁNYI KIRÁNDULÁS

Bejei tartózkodásának harmadnapján (1847. július 5-én) a két barát, Petőfi Sándor és Tompa Mihály az irodalomtörténet által is számon tartott, emlékezetes kirándulásra indult. Ha ironikus kívánunk lenni, azt is mondhatnánk, munkalátogatást tettek Murány váránál. A Toldi sikerén felbuzdulva ugyanis a Kisfaludy Társaság 1847 februárjában újabb pályázatot írt ki, ezúttal Szécsi Máriáról szóló költői beszély megírására. Adva volt tehát egy, Az erdei lakhoz hasonló költői erőpróba lehetősége. Ám a két „túrázót” már nem fűtötték efféle ambíciók.

„Petőfi azt mondta: ő nem fog pályázni Szécsy Máriára, s hogy te sem, e szerint egyikünk sem. Majd jó lesz Garaynak! Tartsd szavaimat titokban, de előre megmondom neked, hogy ő fog nyerni!” – olvashatjuk Tompa Arany Jánoshoz írott levelében.

Tévedett. Az első díjat végül is Szász Károly nyerte meg Murány hölgye című művével.

A triász tagjai, ha nem is pályáztak, nagy költői kedv-

vel szinte egyszerre vetették magukat a témára. Már csak a lehetséges ihlet és költői inspiráció miatt is célszerű volt felkeresni a romokat.

Petőfi így írja le a kirándulást: „A napokban megnéztük Murány várát, mely ide valami hat óra járás. Aki valaha Gömörbe vetődik, nagyot vétkezik maga ellen, ha ezt meglátogatni elmulasztja. Magyarország legszebb megyéinek egyike Gömör s ennek ismét legszebb vidéke Murány. Gyönyörűsége vadregényes táj. Szép, derült nyári délután jártunk a nevezetes romokon, melyek talán hazánk valamennyi várai között legközelebb álltak a felhőkhöz a minden felől szédítő meredekségű kőszikla-ormon. Köröskörül a még magasabb hegyláncon sötét fenyvesek, alant a mélységes völgyben a kéklő köd alatt fehér juhnyájak és tehéncsordák. A nyájak kolompoltak, a madarak daloltak és fütyöltek, távolabb a hámorok zugtak... mindenütt zaj, életzaj, csak itt fönn a bércen, hol egykor kardok csörögtek és ágyúk dörög-

tek, csak itt volt csend, halálcsend... kivéven, hogy Tompa Mihály hortyogott.

Igen, aludt és hortyogott, becsületes szentségére esküszöm, aludt és hortyogott... mert ezt eskü nélkül a legkönynyenhivőbb ember sem hiheti el. Mig én a táj páratlan fönységén s a mult idők nagyszerű eseményein a legköltőibb ábránddal merengtem: addig Tompa Mihály aludt és hortyogott. Ha halálos ágyam előtt térdelve kér, hogy bocsássam meg ezt neki, még sem bocsátom meg; ha a más világon találkozzunk és kér, még ott sem bocsátom meg. Nem. –

Ismétlem: a ki Gömörben jár, el ne mulassa Murány omladékait megnézni, el ne mulassa! de magával ne vigye Tompa Mihályt, mert ő alunni és hortyogni fog, alunni és hortyogni... s e hortyogást még koporsótokban a föld alatt is hallani fogjátok, hallani az örökkévalóságban keresztül. Hrr, hrr, hrr!”

Petőfi Murányt illetően egyáltalán nem túloz. E tájék a történelmi Magyarország egyik legfestőibb vidéke, a várrom pedig valóban a felhők szomszédságában őröködik. És ami Tompa Mihályt illeti? Nos, jórészt azért maradtak sötétedésig a romok között, mert újfent parázs vitába keveredtek – ezúttal Szécsi Máriát illetően. És polémiájuk a visszaúton sem mérséklődött. Tompa hosszabb lélektani magyarázatba kezdett, de Petőfi türelmetlenül leintette őt. Mire válaszul Tompa kritizálta meg módszeresen a János vitézt. És ez így ment hosszú órákon keresztül, és persze lankadatlanul.

Könnyen kiderül, hogy mi volt vitájuk ütközőpontja, ha fellapozzuk a két elbeszélő költeményt. Tompa alapállása az, hogy Szécsi Mária gyenge és jelentéktelen asszony, aki szézből és gyávaságból az első szóra feladná a várat. Változatában (Szécsi Mária) az úrnő várnagya a főszereplő, aki úgy véli, az adott szó kötelez. Wesselényi első levelét széttépi, a másodikat viszont átadja az úrnőjének, de csapdát állít az ostromlónak.

Rimaszécsi Szécsy Mária, a Murányi Vénusz

A cselvetéssel kis híján megöli Wesselényit, ám a csetepatében végül őt kaszabolják össze. Ennyi a történet, amelyben Szécsi Mária végig a háttérben marad, lényegében passzív szemlélője az eseményeknek.

Ezzel szemben Petőfi a mindenkor szerelemnek állított emléket. Mint arról költeménye (Szécsi Mária) utolsó strófájában is vall: Kétszáz esztendővel utóbb, hogy itt jártam, / Híre sem volt többé az egykori zajnak. / Az elhagyott, az elpusztult Murány-várban / Vadrózsabokrok közt halk szellők susogtak. / Letörtem egy rózsát s magammal hoztam őt...

/ Talán a szép asszony szíve porából nőtt...

Még Bején nekirugaszkodott a témának, de két sor után abbahagyta. Az elbeszélő költemény, amelyet inkább románcnak lehet nevezni, a következő hónap folyamán, Szatmárnémetiben készült el. S hogy a két költő közül kinek volt igaza? Nyilván irodalomtörténetileg nincs sok értelme az efféle kérdéseknek, ám az tény, hogy Petőfi állt közelebb a történeti hűséghez. Meg aztán, tehetjük hozzá, mivel maga is fülig szerelmes volt, azokban a hetekben e témát csakis így dolgozhatta fel.

Murány várának rommaradványa

Csóka Ferenc: Lila világ

in memoriam

A DURAY-JELENSÉG

Csáky Pál

2022. december 30-án elhunyt Duray Miklós. Ez a hír sokunkat megrázott, hiszen Miklós élete és tevékenysége mélyen beleivódott a szlovákiai magyar valóságba, s függetlenül attól, hogy valaki szerette és tisztelte – vagy ellenkezőleg: nem szerette és nyughatatlan intrikusnak tartotta őt, minden olyan magyar személyiséget, aki számít valamit bárhol a világon, ahol magyarok élnek, megérintett. Duray Miklóst számon kellett tartani, élete, megnyilvánulásai sok vonatkozásban igazodási pontot jelentettek még azoknak is, akik megosztó személyiségnek tartották őt. Tevékenységét alaposabban kell majd értékelni, saját jövőnknek és tisztánlátási igényünknek tartozunk ezzel. Most a nekrológok ideje van, ám ez az írás nem ebbe a kategóriába akar besorolni. Szubjektív visszaemlékezésre kaptam felkérést, s igyekszem a meghatározáshoz hű maradni.

A sors 33 év ismeretséget, együttműködési lehetőséget adott nekünk. 1989-ben találkoztunk először személyesen, a híre alapján felnéztem rá. Alapjában véve a nemzeti oldalon mozogtunk mindketten: én a rugalmasabb, ő a statikusabb oldalon. Voltak témák, amikor össze is különböztünk, a hangosabb szóváltásig azonban soha nem jutottunk el, annál jobban tiszteltük egymást és egymás nézeteit. Tény, hogy 1992 végén és 1993–98 között furcsállottam a Mečiarral szembeni puhább hozzáállását, akkor az MKDM politikája markánsabb volt. 1998-ban, a pártegyesítéskor ő Bugár Bélát támogatta, ebből később adódtak némi gondok. Legutóbb

2020-ban, Matovič kapcsán fogalmaztunk meg eltérő véleményeket, ő Igorról akkoriban majdhogynem szuperlatívuszokban nyilatkozott. Én a fentieket tévedéseknek tartottam, s négy szemközt ezt el is mondtam neki. Mindezek mellett 1990 és '98 között ő is engem tartott a legegységesebb MKDM-esnek, mint ahogy az FMK-ban is engem tartottak a magukhoz legközelebb állónak. Tény, hogy gyakran próbáltam a három párt között közvetíteni (lásd pl. Lévai Találkozók), 1998 után is igyekeztem az egységes pártban egyensúlyozni a különböző nézetű csoportok között.

Miklós nem volt gyakorlati ember, kérdés, merre ment volna a szlovákiai magyar történet, ha 1989 decemberében tényleg szövetségi miniszter lett volna belőle. 2005 és 2007 között nagyon szorosan egy platformra kerültünk, s az az érve, hogy ha az MKP-ban nem történik változás, a párt szétszakad, meghatározó volt számomra, amikor 2007 januárjában elindultam a pártelnöki posztért. Az ő értékítélete akkor is és később, 2009–10-ben is szilárd volt, meghatározó. A „magyar fejjel gondolkodni, magyar szívvel cselekedni” filozófia pillér kell, hogy legyen máig – csak sajnos azt is látni kell, hogy ez sokak számára egyre gyöngül. Ma azt kell fájdalommal megállapítanom, hogy a szlovákiai magyar nemzettudat – 33 évvel a demokratikus változások után – rosszabb állapotban van, mint a nyolcvanas évek diktatúrájában volt. Duray is és sokan mások próbáltak ez ellen tenni, de a nagy társadalmi tendenciák ellenük-ellenünk hatnak.

Nagyot változott a világ, és sorban elhagytak bennünket azok az emberek is, akik a helyi és regionális pillérek szerepét betöltötték. Így ma az a felkiáltás, hogy „Miklós, a Felvidék veled van!”, nem több önáltatásnál. Az igazság ugyanis az, hogy Duray 2010 után egyre magányosabb lett. Többször felhívott engem is esténként, érődött rajta, hogy nagyon egyedül van pozsonyi magányában, s beszélgetni akar. Engem ez komoly nyugtalansággal töltött el, féltem, nem történik-e vele valami rossz dolog Pozsony-széli házában.

És most elhagyott bennünket. Ez a tény komoly érzelmekeket vált ki minden oldalon. Nem arról van szó, hogy mit gondolnak most a barátai és mit az ellenségei: a lenyomat, amit hagyott a felvidéki magyar történetben, fontos és kitörölhetetlen. Az ő esetében is megmutatkozott a régi tétel igazsága: más tulajdonságok szükségeltetnek egy diktatúrában való ellenzéki magatartásra és megint mások egy demokráciában való sikeres politikálásra. Nagyon nagy betűkkel szögezzük le: Duray Miklós életművének máig ható alapelve az 1989 előtti tevékenysége. Az 1968-as kezdet, majd a börtönkétszeri vállalása, de legfőképpen a Csehszlovákiai Magyar Kisebbség Jogvédő Bizottságának létrehozatala és működtetése. Az a tény, hogy a kiadott dokumentumok hitelesítése céljából megadta a nevét és a címét, kitéve magát ezzel az államrendőrség zaklatásainak. Ezt egyetlen magyar sem feledheti el soha.

2007 és 2010 között a stratégiai alelnököm volt, akkor

Csáky Pál és Duray Miklós

szabadabb mozgástere volt, de nem igazán tudta kihasználni. A „nem mozdulunk egy jottányit sem”, illetve a „csak ellenzékben maradhatunk tiszták” filozófiája sem nem használható igazán nyitott körülmények között, sem célra nem vezet. Azt se feledjük, hogy a kilencvenes években a legdurvább karaktergyilkosságot vele szemben követték el, s ebben a megállapításban nem az a legfájóbb, amit a szlovák nacionalisták csináltak vele, hanem az, amit a szlovákiai magyar – úgymond – liberálisok, s a szlovákiai magyar sajtó egy része. Miklóst programszerűen igyekeztek lejáratni, s e mögött a folyamat mögött mindig kitapintható volt a magyarországi liberális sugalmazás is.

A híveit igyekezett karbantartani, példászerű, ahogy rendszeresen körbelátogatta őket. Az ilyen esetekben – néhányon magam is részt vettem – általában jó politikai elemzéseket adott, de néha el is csúszott a valóságtól, itt-ott hajlamos volt légvárak építésére is. Az utóbbi években, magyarországi hatásra, mindenféle konteókban is hitt, ilyenekre előttem csak óvatosan hivatkoztam, tudván, hogy ezeket önbecsapó badar-

ságoknak, s így károsaknak tartom.

Betegsége idején, operációja előtt és után is sokszor beszéltem telefonon, személyesen 2022. december 23-án találkoztunk a Nárcisz Házban, ahol Molnár Imrével együtt kerestük fel. Telefonon utoljára december 20-án beszéltem egymással. Nagy meglepetésemre ő hívott fel, a hangja elég erősnek tűnt, s jó húsz percig beszélgettünk. A szlovákiai és a szlovákiai magyar politikai helyzetről érdeklődött. Épp a legidősebb unokámmal játszottunk, amikor a telefon megszólalt, s a gyerek, amikor befejeztük, megszólalt:

- Kivel beszélte?
- Egy bácsival, magyar politikussal, aki most nagyon beteg.
- A barátod?
- Azt nem merném állítani, de nagyon közel álltunk egymáshoz.
- Szeretted őt?
- Meglepett, hogy a kilencéves gyerek a telefonos beszélgetés hallatán ilyet kérdez.
- Igen. Nélküle más lett volna a világunk.
- Akkor még nem tudtuk, hogy pár nap múlva hozzá kell majd tennünk: Miklós, köszönjük! Nyugodj békében!

képzőművészet

MEDITÁCIÓS JELLEGŰ FESTÉSZET

Nagy Erika

Csóka Ferenc véleménye szerint az, aki lényeglátó, egyéni látásmódú és túlérzékeny egóval, idegrendszerrel született, az töretlen szorgalommal megtámogatva bármilyen művészeti ágban képes jól kifejezni magát. Nyilvánvalóan magára céloz, ugyanis alkotói pályáját zeneszerzőként, zenészként, szövegíróként kezdte, s csak akkor lett író, amikor eleget lett a túl zajos koncertekből. Az írás kitöltötte az életét, de a komoly írás önostorozó munka, ezért az ő háborgó, túlérzékeny lelkének olykor meditálni kellett, hogy megnyugodjon. Így kezdett el tájképeket fes-

teni. Festészetére hamar felfigyeltek, a második kiállításán már a Magyar Alkotó Művészek Szlovákiai Egyesületének elnöke, Almási Róbert is tiszteletét tette. Csóka Ferencnek több mint tíz önálló kiállítása volt eddig, de internetes galériákban is állított ki a munkáiból. Volt kiállítása étteremben is, ahol a vendégek levehették a képeket a falakról, hogy közelebbről is megvizsgálják, és ha megtetszett nekik, azonnal vihették az otthonaikba. Gyakran kapott felkérést az önkormányzatoktól is, volt, hogy tizenöt képet festett egy településről és környékéről. Ezek a

festmények a világ különböző országaiba kerültek, főleg delegációk tagjai vitték magukkal az ajándékba kapott képeket. Így került festménye például Ázsiába is. Csóka Ferenc fontosnak tartotta létrehozni a saját honlapját, melyen önálló galéria is helyet kapott, s így visszanyerte meditációs jellegét a festésze. Képei most is eljutnak mindenhova, jönnek Bécsből, Párizsból a külföldre szakadt csallóközi magyarok, hogy magukkal vigyék szülőföldjük egy-egy szeletét az idegen országokba. Csóka Ferenc mindig elutasította a festészei szövetségekbe, társaságok-

ba való belépést. Vallja, hogy számára éppen elég íróként a Szlovákiai Magyar Írók Társasága.

Nemrég elhatározta, hogy új képein megjeleníti a gondolatait is, mert ebben a csalafinta világban a lágy, fényes hangulatok mellett véleményt is kell mondani, mert bármely művészeti ágban alkot is valaki, éppen itt az ideje, hogy kiabálva tiltakozzon a sok ostobaság ellen. Az új koncepcióból több kiállítást tervez abszolválni, főként Magyarországon, de mindig átgondolja, milyen kiállítóteremben helyezi el a képeit. Mert Csóka Ferenc nem

Csóka Ferenc

kiállításokat gyűjt. Neki az a fontos, hogy minél többen lásák a lelkét, a gondolatait. És ha csak egy kicsit is alakítani tud a világon, akkor már boldog.

EMBERI TÖRTÉNETEK, EGYTŐL EGYIG

Ollé Tamás

Tavaly ősszel jelent meg Durica Katarina legújabb regénye, *Mennyit adtál érte?* címmel. Az író a maffiagyilkosságok áldozatai és a Brüsszelben dolgoztatott magyar prostituáltak után ismét egy szövevényes és kevésbé ismert világot tár az olvasó elé. Ennek a világnak meddő nők, gyermekekre vágyó házaspárok, béranyák és anonim petesejt-donorok a szereplői, akiket ugyanúgy a vágyakozás hajt a hétköznapiok során, mint megannyi más embert.

A regényben négy, különböző státuszú és életkorú nő meséli el saját történetét. Nóra, a Brüsszelben élő, negyvenes éveit elején járó rendezvény-szervező, aki továbbra sem találta meg azt, akivel gyermeket vállalhatna. Vanda, a 23 éves, leukémiában szenvedő egyete-

mista lány, aki a bezárások ellenére is a fővárosi kollégiumban marad, egymagában, gondolataival összezárva. Rebeka, a nemrég megözvegyült kétgyermekes anya, aki hirtelen beteljesíthetetlen álmokkal és tetemes adóssággal körülvéve találta magát. Valamint Krisztina, aki a végsőkig is képes elmenni, hogy párjával végre gyermekük lehessen. Történetükbe 2020 kora tavaszán kapcsolódunk be, amikor a koronavírus felütötte a fejét Európában. Az ismeretlentől való félelem fel-forgatja mindannyiuk életét, ám idővel cselekvésre ösztönzi őket. A négy történet pedig egy-egy ponton össze is kapcsolódik, vagy épp átfedi egymást.

A regény fő történétszála Rebekára és Krisztinára, avagy a béranyára és a meddő nőre

fókuszál. Az író nagyon jól szemlélteti e nem hétköznapi függés és viszony sajátosságait, beleértve a két nő érzéseit és egymáshoz való viszonyulását. Az egyik oldalon bizonytalanság és félelem, a másik oldalon remény és óvatosság. Kettejük történetében ráadásul akad egy igazán meglepő (ugyanakkor érthető), „filmbe illő” fordulat is, amely sejtésem szerint valamikor valóban megtörténhetett. Durica Katarina ugyanis – ahogy azt az utószóban is említi – a regény írásakor valós történetekből merített és inspirálódott, amelyeknek személyesen járt utána. Ezek a találkozások indították őt el azon az úton, hogy jobban megismerje ezt a világot, s e célból még amerikai béranya-influenszerekkel is felvette a kapcsolatot.

Visszatérve a történetre, számomra kicsit zavaró, hogy a másik két főszereplőből kevesebbet kaptunk, szívesen olvastam volna róluk többet. Ez viszont egyben az írónőt is dicséri, hiszen azt jelenti, hogy sikerült érdekesen megírnia mind a négy karaktert, kialakítva saját hangjukat és személyiségüket.

Ahogy Durica Katarina korábbi regényei, úgy témájában és motívumaiban a *Mennyit adtál érte?* is jóval túlmutat az alapproblémán. Női (és férfi) sorsok fonódnak össze, s olyan érzések kerülnek felszínre, mint a vágyakozás, a hiány, irigység, megbánás, harag, szegény, öröm, felszabadulás és persze a szeretet. Mert olyan emberi történetek ezek, amelyeknek szereplői ott vannak

körülöttünk a hétköznapiokban, s amelyeket sokszor nem is ismerünk.

Durica Katarina: *Mennyit adtál érte?* Piros Hó Kiadó, Budapest, 2022

AMIRŐL A NAPLÓTÖREDÉKEK BESZÉLNEK

Fiala Ilona

Farkas Ottó egykori újságíró tevékenyen tölti nyugdíjas éveit. Szabadidejét annak szenteli, hogy felkutassa az értékeket hordozó múltat. Korábbi kötetekben adatközlőket szolgáltató meg, valamint nőgrádi és gömöri regéket, legendákat dolgozott fel. Legújabb kötetében a hozzá eljutott naplóból szerkesztett egy tanulságos kötetet, amely a Medvesalján, a magyar határvidéken a huszadik században élő magyarok életét tárja elénk.

A *Naplótöredékek* című kötet hat ember naplójából ad ízelít

tőt. Olyan emlékekből, amelyeket a naplók lejegyzői megélték, megtapasztaltak, amelyek megmutatják az egyszerű emberek érzéseit, küzdelmeit, kitartását és szívósságát, valamint azokat a keserves történeteket, amelyek a huszadik századot jellemezték – amikor a határok átlendültek a fejük felett, amikor a háborút végigharcolva a szovjet munkatáborokban kötöttek ki, amikor szülőföldjünkön kollektíve bűnösökké és hazátlanokká váltak. Érdekes, főleg tanulságos és valóságízű részletek. Ki is írhat igazab-

mint az, aki átélte, a saját bőrén tapasztalta meg a számkivetettséget.

Az első fejezet, *A bányatelep tanítónője* Weisenpacher Klára naplójából és néhány elbeszéléseiből tevődik össze. Ezeket fia, Szpevár Csongor bocsátotta rendelkezésre. Weisenpacher Klára, miután elvégezte a tanítóképzőt, 1941. szeptember elsején a Somoskő melletti macskalyuki bányatelepre került az egytanerős, osztatlan képzésű elemi iskolába. A háború után, amikor bezárták a magyar iskolákat, a határt 50

kilós csomaggal átlépve áttelepült Magyarországra. Élete végéig ragaszkodott szülőföldjéhez, ezt bizonyítja naplója és több elbeszélése is.

A következő rész Varga Pál: *Életem legszebb éveinek kálváriája*. A hidegkúti férfi elmeséli, hogy bár szegénységben éltek, boldog gyermekkorra volt. Annál nagyobbak és keservesebbek a további hányattatások: háborús évek, katonáskodás, munkatáborok. Ezt követi a *Hármastanya*, Katona Gyuláné Virág Rozália naplójából. Sok mindenről ad képet ez a fejezet is, ám legérdekesebbek azok a részek, amelyek a magyar-szlovák határon élő leleményes csempészek kalandjait vázolják. Rövid, de annál megfogóbb az *Apukám, Csunyo János huszár története*, amelyet lánya, Csunyo Zsuzsi oszt meg az olvasóval. A dobfeneki Berkí István *Jogfosztottak* című jegyzetsorozata a legterjedelmesebb, legrészletesebb, mellett a legmegrázóbb leírása életének, különösen a magyarok Csehországba való kilakoltatásának, amely szülőfalujában 1947. január 23-a fagyos reggelén kezdődött. Megrendítő leírása a jogfosztottságnak. Az első kézből kapott ismeretek rendkívül felkavaróak, megrendítőek. A *Rónafalu* címet viselő fejezet Gulyás András és neje értékes feljegyzéseire épül. A múlt századi falusi életmódot – a gazdálkodástól kezdve a kenyérsütésen át a kendertermesztésig, fonásig és további

jellegetességeikig – mutatja be.

Farkas Ottó munkásságát, eddig tizenhat kiadványát gyöngyszemekként tartjuk számon felvidéki irodalmunkban. Nemcsak irodalmi értékük, hanem tényirodalmi, kordokumentumi és helytörténeti jellegük révén is. A szerző alapos munkája azért is hordoz magában nagy értéket, mert megörökíti múltunk egy jelentős részét, elődeink életét, szokásait, mentalitását, a háttérben pedig a tőlük függetlenül alakuló történelmi változásokat. Ezek a tények idővel kifakulnak, de a szorgalmas írói munka által mégis fennmaradnak, és tanúságot tesznek a jelen és az utókor, a ma embere és a jövő generációk számára.

A kötetet 2022-ben a Regélő Múlt Polgári Társulás adta ki a Beszédes Múlt Könyvek sorozatában.

Csóka Ferenc: Ragyogás

próza

EGY UTAZÁS EMLÉKKÉPEI (részlet egy készülő regényből)

Petőcz András

„A halál szobáján
tompá csend ül,
hogyha rezzen,
zaj kél mindenütt,
most nagy pörölye
magasba lendül
és az óra üt.”

Mathias Claudius: A halál
(Kosztolányi Dezső fordítása)

Gyerekkorában sokat járt Rimaszombatba. Az anyjával.

Aki akkor még fiatal és szép nő volt.

Egy nagy, sárga, tornácos házra emlékszik. Ahogy belép a tornácra a házba, mindenütt rend és tisztaság. Az anyja unokahúga lakik ott a férjével. Meg a gyerekekkel.

A gyerek négyéves. Nem több. Mindig nevet. Kislány. Látszik rajta, hogy boldog. Boldog, hogy gyerek, és hogy éppen úgy és ott gyerek, ahol és ahogyan.

Pierre is még gyerek. Kiskamasz. A rokonok furák olykor. Furán beszélnek. Azt mondják, „ányóm”, és azt értik, „anyám”. Másképpen hangsúlyoznak, mint amit a kiskamasz Pierre megszokott.

Az egyik rokon, anyja unokahúgának a férje félrehívja. Azt mondja, mutat valamit.

– Gyere, megmutatom a dolgozószobámat!

Elegáns és réginek tűnő bútorokkal berendezett szobába vezet a kiskamasz Pierre-t, aki megcsodálja az íróasztalt, a fa-

ragott lábú karosszéket, a baldachinos ágyat.

– Itt szoktam pihenni munka közben. Ügyvéd vagyok, sokat kell olvasnom – mondja a rokon.

Aztán a falra mutat.

A falon hatalmas térkép. A kiskamasz Pierre először nem is érti, mit lát pontosan. A térképen városnevek, olyan városok nevei, amelyekről a kiskamasz Pierre-nek eddig fogalma sem volt. Minden városnév magyarul.

– Tudod, mi ez? – kérdezi a rokon.

Pierre csak hallgat.

Talán tudja is. De nem akarja kimondani. Vagy nem meri kimondani.

– Ez itt az egykori Nagy-Magyarország térképe – mondja a rokon.

– Nézd, még tengerünk is volt! Amikor Dalmácia is a miénk volt. De elvettek tőlünk mindent.

Pierre nézi a térképet. Nem mond semmit. Nézi a térképet, aztán a rokonára, az anyja unokahúgának a férjére néz.

– Mit gondolsz? Visszakapjuk egyszer mindezt? Mindazt, amit elvettek tőlünk? Szerinted visszakapjuk?

A kiskamasz Pierre csak nézi a rokonát. Érti a kérdést, valahogy mégsem érti.

– Te értelmes fiú vagy. Talán egyszer a generációd egyik rep-

rezentánsa leszel. Válaszolj, szerinted egyszer visszakaphatjuk mindezt?

Pierre csak nézi a rokonát. A felvidéki rokonát. Ott, a rimaszombati házban. Gyerek még, kiskamasz, de látja a rokon szemében az elkeseredettséget. És érti is, meg nem is. Kicsit csodálkozik.

Aztán csak megrázza a fejét. Így jelzi, hogy nem. Hogy mindez reménytelen. Legalábbis, nem tudja elképzelni. Valójában még a kérdést sem érti. A kérdés sem az ő világa.

Ez a kérdés őt meg nem érintheti.

A családi ház mellett, majdhogynem közvetlenül ott folyik a Rima. Nem nagy folyó. Nem is különösebben széles. Valamikor az anyja, akit néhány hete látogatott meg a kórházban, amikor behívták hozzá elbúcsúzni, de ő nem igazán tudott elbúcsúzni az anyjától, és ezért is szégyellte magát, szóval, valamikor az anyja, még kislányként itt, a Rima partján szeretett volt játszani.

Tehát itt játszott, akkoriban, kislányként. Talán hét-nyolc éves lehetett. Amikor szinte szerelmes volt a folyóba. Az ő anyja. Pierre, a festő anyukája.

Igen, ez a szerelem a folyó iránt akkor volt a legintenzívebb az akkori kislányban. Órákig tudott ülni a folyóparton, a töltsen, és nézni a vizet. A faágakat

szerette. Ahogy úsznak lefelé. Ahogy viszi őket a sodrás.

Mondta neki, a kislánynak, az anyja, Pierre anyjának az anyja, vagyis Pierre, a festő nagymamája, hogy vigyázzon. Hogy ne-hogy belemenjen a vízbe. Még kicsit se.

Azon a nyáron, miután betöltötte a hét évet Pierre anyja, azon a nyáron nagyon meleg volt a július. Persze, a júliusok mindig melegek. Vagy általában melegek. De azon a nyáron nem volt ritka a 40 fok Celsius sem.

Pierre anyja nem hallgatott az anyjára. Egyedül volt a parton. Közel a házukhoz. Melege volt.

Bugyira vetkőzött. Elhatározta, hogy csak a lábát lehúti kicsit a folyóban. Óvatosan merészkedett be a vízbe. Kicsit pipiskedett is, mert az apró kavicsok bántották a talpát.

Aztán valahogy megcsúszott, és már vitte is a folyó. Abban az évben erős volt a sodrása a Rimának. Merthogy feljebb, a Rima felső szakaszán kicsit áradt is.

Pierre anyja kislány volt ekkor, de már tudott úszni. Szeretett is. Mégis, a sodró árban éppencsak kapálódzott. És hol alámerült a feje, hol felbukott. Már alig tudott magáról.

Aztán erős kezek emelték ki a vízből, váratlanul. Egy halászember. A csónakja felé sodorta a folyó Pierre anyját. Szerencséje volt az anyukájának.

Erős, kérges kezek. Meg egy borostás arc. Felemelték a kislányt, aki később Pierre anyja lett, és csak ennyit mondtak:

– No, a mihaszna gyereklány. Fürdik. Aztán úszni sem tud.

Pierre anyja érezte, ahogy a fenekét tartja az erős kéz. Ahogy felemeli, és a borostás arc az ő arcát érinti. És nem bánta.

Ez az érintés örökre az emlékezetébe vésődött.

A halászember néhány száz méterrel lejjebb tette partra a gyereklányt. Pierre anyja akkor, hétévesen boldogan szaladt visszafelé a töltsen végig az otthagyt ruhájához. Nyár volt, meleg.

Senkinek nem tűnt fel, hogy egy gyereklány egyszál bugyiban rohangál.

Otthon sem tudtak meg semmit a szülei. Délután, vagy inkább kora este hazasétált, és a kérdésre, hogy merre volt, csak ennyit mondott:

– A parton. Játszottam.

A halászember erős tenyere, ahogy a fenekét fogja, megmaradt az emlékezetében. És utóbb minden férfitenyérben ezt a gyerekkorban megtapasztalt kezlet kereste, persze mindhiába. Senki, soha nem tudta megfogni úgy a fenekét, olyan természetes őserővel, ahogy az a halász akkor tette.

Pierre anyja azon a nyáron, azon a napon volt a legboldogabb.

novella

A LILA RUHA

Három napja távozott a nagy, azóta várom, hogy hazaérjen. A fotel üres, nem szól a tévé, a falak kíváncsi fülekkel hallgatják, mikor veri ismét a radiátort. A horgolt terítón – ami valójában egy bazári portéka – fekszik egy félig üres pohár, a műfogsora már nincs benne. Belelapozok a receptes könyvbe. Hullámos lapjai ropognak a kezem alatt, mint az a kétszersült, amit utoljára öröltek a fogai. A képviselőfánk receptjéhez lapozok. A nagy szerint a nagyapa és az én kedvencem is. Bezárom magam mögött az ajtót, megállok egy pillanatra. Kopognak a radiátoron, de mire visszaérek a horgolt terítőhöz és a félig üres pohárhoz, addigra bottal üttem a nagy nyomát.

Három napja távozott a nagy, véreset köhögött, azóta várom, hogy hazaérjen.

Amióta nagypapa fejfájára arany betűket gravírozta, azóta nem süttött a nagy aranybar-na képviselőfánkot. Képzetelem

összes képviselőfánkja koromfekete. Megcsörren a pohár a horgolt terítón, mintha a nagy fogsora beszélni akarna, de a pohár félig üres. Matatnak a bejárat előtt, egy fokossal sántikálnak, talán ő az, talán a nagy. Kihajtom az ajtót, a busma szemöldökű szomszéd gyászos pillantást vet felém. Retteg, mert tudja, hamarosan ő következik.

Három napja távozott a nagy, hordágyon tolták be a Honvédbbe, azóta várom, hogy hazaérjen.

A horgolt terítő irányából hallok a civakodásukat. Nagypapa eldugta a távirányítót, nagy pedig rápakolt egy köteg ruhát. A legnagyobb problémájuk a semmi volt. Nagypapa az utolsó közös karácsonyukon azzal a rágalommal illette őt, hogy valójában a nagy kedvence a képviselőfánk. Csörgőkígyótól bujkáló fióka a tekintetem, el kell kerülnöm a gardrób látványát.

Három napja távozott a nagy, covid-gyanús tüdőgyulla-

dás, azóta várom, hogy hazaérjen.

A konyhából áramlik a vaníliaillat, képviselőfánk sül aranybarnára, mintha csörögnének az edények, és összetörne egy újabb herendi porcelán tányér. A fokos és a nagy műfogsora jár a fejében, nem akarok emlékezni. A horgolt terítő felett a félig üres pohár, de a gardrób-ból hiányzik a ruha, azért esett a lilára a választás, mert a nagy szerint a fekete öregíti. Az ember adjon magára, főleg ha mindenki azért érkezik, hogy zokogjon miatta. Nagypától kapta ezt a darabot, ha már örökön örökök veszekedni fognak, legalább legyen csinos.

Három napja távozott a nagy, meztelen testéről egy slaggal mosták le az emberi méltóság utolsó cseppjét, azóta várom, hogy hazaérjen.

Kiveszem a tepsit, a szabálytalan gombócokat megtöltöm vajkrémmel, és fekete dobozba teszem a képviselőfánkokat.

Nem olyan, mintha a nagy készítette volna, mert neki készítették. Kóborló tekintetem a gardróbba téved, a fogas üres. A horgolt terítő felett félig üres pohár, a műfogsorát a koporsójába helyezték, a fokos nem veri többé a radiátort, vele együtt te-

metik el. A járvány miatt meztelenül, egy nem lebomboló zsákban helyezik el a nagyit a koporsóba, elernyed lábánál a képviselőfánk és a lila ruha az idők végezetéig arra fog várni, hogy végre elfogyasszák, és felöltésük az ünnepségre.

Csóka Ferenc: Kanális

sci-fi

ŐRSZEMEK A FÖLD KÖRÜL

Tóth N. Katalin

A Hold pályája mentén keringő apró megfigyelőkabinban két reptilián unatkozott már vagy ezer éve. Dina és Saura nem csinált mást, mint árgus szemekkel figyelte a kék bolygót.

– Mit jeleznek az őrszemek?

– Sikeresen földet értek. Sugározni minden lehetséges frekvencián, de eddig még nem talált rájuk senki. Egyfolytában küldik a jeleket, mégis zéró az értelmezhető adat. A probléma a bolygó geomorfológiai adottságai miatt adódott. Egyikük az óriáshegység csúcsai közt rekedt, három másik az óceánba merült, ketten a déli pólus környékén értek földet, nyolcat elnyelt az északi jeges víz, négyet belepett a sivatagi homok. A többi elveszett. Csak egyetlen esett sűrűn lakott területre, hogy bizakodásra adjon okot.

– Ebből is látni, milyen rossz szul célzol. Itt van ez az ígéretes planéta több mint hétmilliárd

humanoid lakójával, és te egyetlen sem vagy képes eltalálni közülük, hogy végre beférközzek a tudatába és kedvemre manipuláljam. Már csak egy csekély fizikai kontaktus hiányzik, némi DNS, hogy folytatni tudjam a tervezett intergalaktikus inváziót, erre a te ügytelenségem miatt esz meg a halpenész ebben a szűkre szabott kabinban. Uszonnal fogható eredmények helyett arra pazarlom a tehetségemet, hogy a pikkelyeimet vakargassam! Elég megfordulnom, és a farkunk máris összegabalyodik. Ha otthon maradok, azóta már háromszor is lepetézhettem volna. Tiran hűsége vár rám, legalábbis remélem...

– Na hiszen... Ha annyira unod magad, gyere és nézzünk le!

Saura a műszerfal felé fordult.

– Megbuggyantál? A Föld túl száraz, alig 70%-át borítja víz. A többi jég, szikla meg homok.

Undorító közeg, csak droidoknak való. A maradék felület is elég barátságtalan. Csak úgy hemzsegnek rajta az egymást pusztító életformák. Ha nem zabálják vagy marcangolják a másikat, akkor biztos, hogy paraziták. A földi természet számunkra nagyon ellenséges.

– Na és? Mi is azok leszünk velük szemben, ha az eleve elcsesztett projektet végre beindul. Ez a sárgolyó tele van kikapzatosított ásványi kincsekkel, amiket meg kell szereznünk, ha teljesíteni akarjuk a küldetésünket!

– Tudom. Mágneses magja van. Hisz épp emiatt dekkolunk ezen a pályán már időtlen idők óta. De a gravitációja irgalmatlan. Ezért nem kapnánk leszállási engedélyt ezzel a neveltségesen kicsi kapszulával. A nehézségi erő nyomban lehúzna minket az óceán aljára, és ne feledd, hogy csak száz évre ele-

gendő metánkeverék áll rendelkezésünkre.

– Nem baj, alkalomadtán majd alkalmazkodunk a légkörhöz, ahogy ezek a földkérgen nyüzsgő emlősök is tették. Időbe telik, de ellesem a titkukat, nekem elhiheted.

– Mondd, te mire gondolnál, ha találnál egy ilyen kőzetzárványba ágyazott kis kütyüt, amit valaki százával potyogtatót el egy adott galaxisban?

– Arra, hogy ezt én fejlesztem, és gyakorlati tapasztalataim szerint még bőven lenne rajta korrigálni való algoritmus.

– Nem erre gondoltam. Mit tennél, ha földi humanoidként találnál rá? Megfejténéd az üzenetét, és reagálnál? Ráhangolódnál a megfelelő hullámhosszra, hogy kapcsolatba lépj azokkal, akik üzentek? Vagy hagynád az egészet a fenébe?

– Te most szívatsz engem? Természetesen azonnal átlát-

nám a csapdát, és nyomban megsemmisíteném a kémrobotot. Az én intelligenciámat ne hasonlítsd holmi alsóbbrendű humanoidok csekély agykapacitásához! Ezeknek egy emberöltő is kevés lesz, hogy erre a kihívásra válaszoljanak. De remélhetőleg lesznek annyira ostobák, hogy pusztá kézzel megérintsék.

*

Valahol a világban, egy nyüzsgő metropolisz szívében sétáló kislány egyszer csak lehajolt, és felvett valamit a fűből.

– Mami! Nézd, milyen szép kövecskét találtam! Ugye, te is látod, hogy világít?

A mami nem díjazta a csodás leletet, ehelyett dühösen förmedt izgatott gyermekére.

– Fiam! Hányszor mondtam már neked, hogy ne szedd fel a szemetet a földről! Pfuj! Dobb el azonnal, és húzd le a kesztyűdet, mert csupa kosz lett!

tárca

HA ÉN SZERETLEK, JAJ NEKED...

Balogh Ildikó

Ha egy ötvenes nő szeret egy férfit, nem akarja megváltoztatni, de meghallgatja érveit s ő is érvel. Egyszer.

Ha egy ötvenes nő szeret egy férfit, aki elhívja egy Kordakoncertre, csak annyit kérdez tőle felhúzott szemöldökkel: miii? Ebből a férfi rögtön helyesbít, hogy Cohen, és a nő boldogan rábólint.

Ha egy ötvenes nő szeret egy férfit, kicseréli műszálas zoknijait pamutra, lyukas alsókat nem is talál, hisz a férfi is szereti a nőt, s azokat már rég kidobta, amit a nő egy kicsit sajnál, mert a poros cipők letörlésére ideális lett volna.

Ha egy ötvenes nő szeret egy férfit, s eszébe jut a múlt, sze-

rencsésnek tartja magát, mert tudja, lehetséges egy életben két igazi...

Ha egy ötvenes nő szeret egy férfit, nem erőlteti a drámát filmen, inkább kacsamáját konfitál, felszeli a lányától kapott ropogós héjú, friss kovászos kenyert, behúti a vörös és fehér bort, s néha hátulról gyengéden átöleli a férfit, amíg az a konyhaablak szűnyoghálóját erősíti, amit a szomszéd macskája ki tud nyitni.

Ha egy ötvenes nő szeret egy férfit, gondoskodik arról, hogy a vérnyomásmérőben és a mérlegben ne merüljön le az elem.

Ha egy ötvenes nő szeret egy férfit, örömmel nézi annak vasos fényképalbumait egy nyá-

ri szombaton a kertben. Csak a madarak rezzennek össze a fejük felett a kőrifán, ahogy visszhangzik gurgulázó nevetésük a fél évszázados képek láttán.

Ha egy ötvenes nő szeret egy férfit, elviseli, ha az a saját házában a végén cigizik s az első hajnali kávéját is ott issza. Tudja, ez rutin, ez olyan dolog, hogy ezen fölösleges változtatnia, hiszen egy jó nap a jó kezdettel indul.

Ha egy ötvenes nő szeret egy férfit, akkor is vesz neki kék, fehér pöttyös hőzentrógert, ha az sosem hordott olyasmit – csak mert passzol az ő új kék, fehér pöttyös ruhájához.

Ha egy ötvenes nő szeret egy

férfit, megengedi neki, hogy az teljes lényével birtokolja, darabjaira szedje, hogy megfojtsa a csókjaival, hogy aztán újra felélessze, összerakja öt porcra, idegről idegre, még tökéletesebbre.

Ha egy ötvenes nő szeret egy férfit, aki horkol, nem húzza elő a palacsintasütőt az ágya alól és nem kongat vele nagyot annak fején, hanem mosolyogva nézi őt, csókot lehel a homlokára, majd fogja a kispárnáját, és az angolok nyugalmával átvonul a nappaliba, s alszik reggelig, amíg a férfi ágyba nem hozza neki a hasas picardie-ben az illatozó, édes tejeskávét.

Ha egy ötvenes nő szeret egy férfit, a régi előítéleteit sut-

ba vágja, s gyengéden bújik a nagy, szőrös, 130 kilós grizzlytesthez, amely olyan finom, puha és megnyugtató, amelyet meglepetésére eddig még sosem érzett.

Ha egy ötvenes nő szeret egy férfit, mosolyogva, nagyot köszönve, ringó csípővel megy el a lócán ülő három, sötét fejkendős öregasszony előtt, mit sem törődve a mögötte gomolygó, önmagát gerjesztő susmussal.

Ha egy ötvenes nő szeret egy férfit, tudja, hogy a férfi is tudja, lemezük B felén a „While I Play” forog.

Ha egy ötvenes nő szeret egy férfit, az összes többi, aki közelít, csípőből lelövi.

vers

Krausz Tivadar

Befordultam

Itt a reggeli pesszimum.
Befordultam. A konyhára?
Nagy halomban a mosatlan.
Befordultam hamarost.

Dúl bennem egy vad háború.
Nem bízom a dolgokat a véletlenre, csak a véltre.
Szakemberrel kidolgozott

váratlanra, vakreményre.
Előre küldöm a kost,

ő vezesse a rohamot,
zúzza be a kapukat.

Mellesleg elmosogatok.
A borút azt elvitetem,
hátracsavarják a karját,
a kánpadra feszítetem,

szeretgeti a hóhér.
Visszavívom az elveszett
váramat – a nyugalمامat.
Áramlik a csend s a béke.

Meghozza a derűmet.
Mi történt? Nem érdekes.
Csak a nyoma nyomorít.
Lecsapom a kardról a vért.

A szavak szószólója

A szavak szószólója lettem.
A teljesen magukra maradt szavak
kértek föl becsületük védelmére.
„Azt tapasztaljuk, hazug a teljes világ.

Eredeti jelentéstartalmunkat akarjuk!
Igazságot, azonnal és alku nélkül!
Nem érdekel, mint stilizálnak minket
csiszolt hazugsággá csődjeik után,

mint kommunikálják kínosan
változó paradigmáikat, kánonjaikat,
dicsérik egymás hazugságait.”
Így szóltak a szavak bizalmasan.

Csóka Ferenc: Pillangóhatás

múltidéző

TÓTH ELEMÉR A HANVAI PAP FALUJÁBÓL

Az öt esztendeje Gyüre Lajos-sal egy napon elhunyt Tóth Elemér nagy utat járt be mind földrajzilag, mind költészeti-leg. Tompa Mihály falujában született 1940 januárjában, a rimaszécsi és tornaljai iskola-évek után Pozsonyban lett egy rövid időre egyetemista, majd gyorsan eljegyezte magát az újságírással, s 25 éves, amikor megjelenik első verseskötete, melyet a párizsi Magyar Műhely is méltat, de miután alig öt év alatt három kötete is megjelenik, felhagy a felnőtteknek szánt költészettel, amelyhez csak évtizedekkel később, élete alkonyán tér vissza. Ahogy Hanvához is, ahol most két szobor őrzi az emlékét, de a könyvtárát is szülőfaluja örökölte.

1958-ban jelenik meg az ún. nyolcak antológiája Pozsonyban, Tóth Elemér első verse egy évvel később lát napvilágot

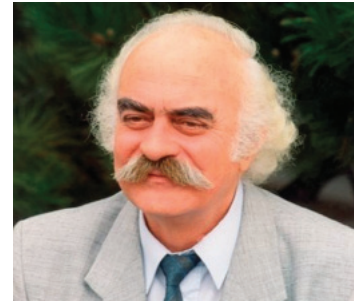
az Új Ifjúságban. Szerzője ekkor még egyetemista, magyart és testnevelést tanul, de csakhamar elragadja az újságírás. Szükség is van a tehetséges tollforgatókra, a hallgatás éveitől több új lap is indul, Tóth Elemér a Szabad Földműves, majd az Új Ifjúság munkatársa lesz, innen kerül át 1976-ban a Táborfüzbe, amelynek főszerkesztői tisztségéből megy nyugdíjba. A nyolcak után a hatvanas években jönnek a semmilyen antológia-csoporthoz nem tartozó négyek, a három gömöri (Tóth mellett a tőle három évvel fiatalabb, s a napokban 80 éves Batta György és Bárczi István), valamint a tőle három évvel idősebb búcsi Gál Sándor. 1965-ben, egy évvel Gál debütáns kötete után, Batta bemutatkozásával egy időben jelenik meg első kötete, a ma már beszerezhetetlen *A halak*

mélyben úsznak. „Magasfe-születésű, villanásnyi képeket és tágtüdejű szabadverseket tartalmaz” – írják róla a párizsi Magyar Műhelyben, s hasonlóan lelkesen üdvözlő a kritika a két-két év eltartással megjelent *Ketten* és *Kérgek* című kötetét is. De ekkor megtörik benne valami, s évtizedekig nem folytatja ún. felnőttköltészetét. 1973-ban megjelenik egy elbeszéléseket tartalmazó kötete (*Sárga, mint a Nap*), majd évtizedekig kizárólag gyerekverseit teszi közzé. Amíg e műfaj képviselőinek többsége megpróbál (többnyire sikertelenül) leereszkedni a gyerekekhez, ő felemelkedik hozzájuk, ő felemelkedik hozzájuk, ő felemelkedik hozzájuk. Simkó Tiborral új nyelvet honosítanak meg a hazai gyerekirodalomban. „Talán a gyermekversek írása vitte egyre közelebb ahhoz, hogy önmagában is felismerje a bűvópatakot. Hat

kötet gyermekvers dicséri a tollát, ami arról is tanúskodik, hogy sem az ősi dallamok varázsától, sem önmaga elől nem menekülhet az a költő” – írja róla egyik méltatója, Mihályi Molnár László. S lám, nyugdíjas éveiben visszatér a szülőföldhöz, s az indulástól eltérő, sokkal hagyományosabb lírai hangvételhez. A kétezres évek első évtizedében több kötete is megjelenik a *Lilium Aurum* kiadásában, sőt a Madách-Posonium is beválogatja a Magyar Antaeus Könyvek sorozatába, s hetvenedik születésnapján egy válogatáskötettel köszönti, amely pár új versét is tartalmazza (*Keserű leltár*). De ne feledkezzünk meg fordítói életművéről sem, sok szlovák szerző (főleg Vincent Šikula) neki köszönheti, hogy magyar nyelven is megjelenhetett.

Szülőfalujában már életében szobrot kapott Igó Aladár

Juhász Dósa János

Tóth Elemér

(és Juhász István) jóvoltából, majd halála után mellszobrát (Štefan Pelikán alkotása) is felavatták a hanvai Agrarius Kávézó udvarán. „*Úgy próbáltam s próbálok élni, // hogy a papnak – majd ha kaparnak – //ne kelljen valótlan beszélni*” – írta halála előtt pár évvel testamentumnak szánt versében. Megnyugodhat, ahogy a papnak, úgy a kritikusainak és az olvasóinak sem kell.

Tóth Elemér

Mit mondjak még

ez itt a csillag,
ez itt a park,
ez itt a Duna,
ez itt a tisztaság, ez itt a szerelem.

Mit mondjak még?

Nyisd rám a szemed, mint egy csodára,
s talán meglátod a bennem keringő madarat,
amit az emberek úgy általában szerelemnek hívnak.

Mint egy csodára, nyisd rám a szemed,
s talán észreveszed a csendes esti sétákat,
a szelíd falusi házakat és embereket.

S ha mindezt észrevetted,
már csak így beszélgetünk:

Csóka Ferenc: Út a fenyve

ez itt a csillag,
ez itt a park,
ez itt a Duna,
ez itt a tisztaság,
ez itt a szerelem.

Vers az anyanyelvről

Magyar csak addig lehetsz,
amíg nyelvedet őröd.
Ezer év csodája ez,
akár a saját bőröd.

Mert az anyanyelv joga
a legmagasabb törvény.
Nem nyelheti el soha
semmilyen gonosz örvény.

A gondolatra illik,
minden szava valóság.
Magas hófokon izzik,
süt belőle a jóság.

A tisztaság, a szellem
minden szavában ragyog.
Nem kell tán vezekelni,
ha hűséges vagyok.

A bölcsőben jövőt hajt
még újabb ezer évre...
Tartásra hív, gyógyít bajt,
tanít igazra, szépre.

Hát ne tagadd meg soha,
mert ez a gyökér táplál.
Bizony mondom: ostoba,
ki idegenül kántál...

Ember csak addig lehetsz,
amíg nyelvedet őröd.
Naponta csodát tehetsz,
Ha az lesz az erődöd!

Az igazat

Kökényarcúak már a napok,
november ködöket terelget.
Sötétlő bánatok mindenütt.
Vadludak szállnak,
daluk hasogatja a csendet.

Lépegetek a hullt avarban,
szívemnek feszülnek a percek.
Hideg harapja vén bokámat.
Varjak jajongnak,
az ős kutyáival perelnek.

A fájdalmaim sokasodnak,
tövises hullnak a világra.
Fölárad a szomorúságom.
Kerekedj, szemem,
hogy szám az igazat kiáltsa.

Már csakhamar

Már csak a szobám négy faláig.
Már csak a könyvekig a polcon.
Már csak az asztalon fehérülő
papírig kell látnom, hajolnom....

Már csak az asztaltól a székiig.
Már csak a versig a papíron.
Már csak a meglódult reményig,
s a tollamig, amellyel írom.

Már csak a puha meleg ágyig.
Már csak az álmat termő csöndig.
Már csak az ablakban a holdig –
kerek képén vigyor vöröslök.

Már csak a gödörig a földben,
a férgékig, a végső házig. –
Már csak várni hideglelősen:
éj lopakszik. A lélek fázik.

zenőórét

Gyüre Lajos sok szép verssel és mesével gazdagította gyermekirodalmunkat. Utolsó kötete, amelynek a *Cirmos újabb kalandjai* címet adta, sajnos már nem jelenhetett meg nyomtatásban. Mesénket ebből a kéziratból választottuk, fogadjátok olyan szeretettel, amilyen szeretettel ő gondolt mindig is legkisebb olvasóira!

CIRMOS GYERMEKEI

Gyüre Lajos

Amint már említettem, Cirmos négy macskakölyökkel gazdagította Sára néni portáját. Nőttek is azok szorgalmasan. Egy kis idő után már a szemük is kinyílt, nem vakláltak a sut tetején. Sőt mi több, belenyeltek a húlni odatett zsíros serpenyőbe, megkóstolták a tört krumplit, amit Sára néni zsámiskának hívott. Egyszóval több lett a gond velük.

A Bandi meg a Vándor volt a legkotnyelesebb közöttük. Micsú mindig Sára néni körül serpetélt, törlészkedett. A Cili meg szegény hogy járt! Egy reggel, ahogy a gazdasszony kiengette őket, a Cili nem jött vissza. Sára néni várta egész nap. Hát ha csak elkódorgott valamerre? De bizony elmúlt a nap is, az este is, Cili sehol. Biztosan megölte valami vadállat. Róka, vagy elragadta egy ölyű. De az is lehet, hogy az autó ütötte el. Mostanában annyi jár itt az úton, hogy se szeri, se száma. Azelőtt? Egy hét is eltelt, míg egy elment a háza előtt. Most meg annyi van belőlük, hogy Sára néni alig tud átmenni az úton, ha a boltba akar menni egy kis cukorért, sóért. Még meg is siratta szegényt.

De hát milyen a világ? Harmadnapra elfelejtik még azt is, hogy a világon volt. Ott van még a három. Van kikkel törődni. Itt van ez a Vándor! Nap mint nap keresni kell. Ahogy reggel kiment a házból, csak az esti szűrület vetette haza nagyobbacska korában. Most még kicsi, csak a sut tetején barangol összeviszsa, míg le nem pottyán a konyha földjére. Olyankor nagyokat nyekken, de mintha mi sem történt volna, tovább araszolgat, csontja se török.

– No, várj csak! – mondogatta Sára néni. – Én ugyan nem fogok mindig az asztal alatt bujkálni miattad!

Fogta a kistekenőt, s odail-

lesztette a sut közepére, nehogy leforduljon, s kettéhasadjon.

– Aztán mehetek a szeretvai oláhcigányok után, hogy csináljanak újat – dohogott magában. Megfogta és beletette a Vándort. Volt is nagy kaparászás. A kölyök mindenáron ki akart belőle mászni, de mindig visszacsúszott az aljára, mivel a körmeit még nem tudta belemélyeszteni a nyárfa tekenő oldalába. Bár nem volt nagyon mély, de elég volt ahhoz, hogy Vándor ne tudjon kikecmeregni belőle.

– Az úgy volt – emlékezett vissza Sára néni –, hogy a kert alatti kiserdőben azt a nagy, terebélyes nyárfát még a múlt nyáron az emberek kivágták. Amelyik alá a nagy eső elől a Cirmos behúzódott.

A szeretvai oláhcigányok pedig ügyes emberek voltak. A vastag törzsét kétfelé hasították, és csináltak belőle két nagytekenőt. Úgy is szokták mondani, hogy sózó tekenő, mivel disznóöléskor abba rakják bele a sódort, a füstölni való szalonát, a disznónak a fejét, amiből a téli hónapokban a kocsonya készül majd. A vékonyabb ágaiból készült a kistekenő, amit Sára néni dagasztó tekenőnek hívott. Abban formálta, igazította a kenyérnek való tészát. A maradékból készültek a szakajtók, kanalak meg miegymás, amire egy háziasszonynak főzés közben szüksége van. Mivel ő már disznót nem öl, hát nincs szüksége a nagytekenőre, odaadta a munka fejében az oláhcigányoknak, azok meg eladták. Így jól járt Sára néni is, mert nem kellett fizetni az elvégzett munkáért, az oláhcigányok is, mert egy kis pénzre tettek szert a tekenő eladásával.

– Majd kiöblítem, ha Vándor nagyobbacska lesz! – mondta magában Sára néni. Ezzel a Vándor-ügy le is záródott.

Cirmos gyermekei (Király Anikó illusztrációja)

Közben a kiscicák nőttek, nődögéltek. Már egerészni is megtanultak az anyjuktól. Amikor Cirmos fogott egy egeret, odaadta nekik. Mintha azt mondaná: Játsszatok velem! Azok meg valóban úgy tettek, mintha a játékszerük lenne. Elengedték, utánafutottak, megfogták, szájukba vették, majd megint elengedték, míg csak az egér a nagy szorongatásban ki nem múlt. Akkor aztán otthagyták. Nem ették meg, a frissen fejt kecsketej jobban ízlett.

A faluban híre ment, hogy a Cirmos négy kismacskát fialt. Jöttek a kérők, akik tudták, hogy az anyjuk milyen ügyes az egerészésben – az utódok bizonyára örökölték az anyjuk jó tulajdonságát, hát szívesen hazavinnének belőle egyet-egyet.

Úgy is történt. A Micinek és a Vándornak mindjárt akadt gazdája, csak a Bandi árválkodott

magának, az maradt meg a háznál. Az se sokáig. Patakiék szoltak át a harmadik szomszédból, hogy ők elvinnék. Az meg egy másik történet, majd sort kerítetek rá.

A többiek – ki a szomszéd utcába, ki a rokonságba – elkerültek Sára nénitől. Néha-néha még vissza-visszatértek egy kis tereferére Cirmoshoz, de lassan megszokták az új helyet, s elmaradoztak.

– Mert ha valaki azt hiszi, hogy a macskák nevelése az tulajdonképpen semmi, az nagyot téved – így Sára néni. – Először is, míg kicsi, naponta etetni, gondozni kell. Törődni vele, hogy érezze: tartozik valakihez. Megtanítani, hogy kis és nagy dolgát hova végezze el. Ehhez is érteni kell. Meg ahhoz is, hogy mit és mennyit adok neki enni. De hát más dolgom sincs, legalább elfoglalom magam. Még beszélgetek is velük. Hogy ér-

tik-e? Már hogyne értenék! A hangomból kiérzik, mit is akarok nekik mondani. Legalább velük beszélgetek, ha már nincs senki élő ember a közelemben.

– Én úgy szoktam – mondja Sára néni egy kis idő múlva, – hogy mindjárt kora reggel az odakészített cipősdobozba teszek egy kis fahamut a tegnapi tüzelésből. Rászoktatom őket arra, hogy abba végezzék el a kis és nagy dolgukat télen, amikor nagy hidegek vannak. Megszokják. Nincs velük az égvilágon semmi baj. Nyáron pedig kikéredzkednek. Odaállnak a pitvarajtóhoz, és kis nyávogással figyelmeztetnek, hogy engedjem ki őket. Ha nem gondolok velük, egy kissé megkaparják az ajtót. De nyáron amúgy is nyitva tartom, hát így nincs velük semmi gond. Megélünk egymás mellett.

Így éldegélt Sára néni a macskáival a falu legszélső házában.

Z. Németh István

Macskapitány éneke

Tejtenger, hej, minden macska álma,
százezer tálkában ennyi el se fér.
Tejtenger, nincs rajta sziget, pálma,
látóhatár s az ég összeér,
mindkettő tejfehér.

Ha lenne egy sajtból készült bárka,
én mondom, azt megnézhetné bárki,
macskapitány, hej, tejtengerre száll,

arra hajózna, amerre bajsza állna,
kalóz lenne, mondjuk, Tejszakáll,
fel is fedezné azonnal Tejföldet,
első lehetne, aki a Tejútra téved,
lehunyná szemét a láthatár.

A flegmadár

„Löttem egy fél kiflit magamnak!”
– mondta a flegmadár.
„Lábam a zsákmányon,
amire átvajom,
reggel is lesz talán.”

„Örülök efféle kalandnak,
hetekre lesz kajám.
A tönkös pózoló,
szerintem jó dolog
ekkora morzsaszám.”

„Lám, a fotósok is lekapnak!”
– örült a flegmadár.
„Nagy a hírértékem,
ha látja, féltékeny
lesz rám a sasmadár.”

iránytű – fiatal írók rovata

A BESZÜRKÜLT FESTŐ

Gubó Mária

Magasan, a hófedte gyöngyszürke csúcsok közt volt egy alig észrevehető ködszürke házíki. Hatalmas hamuszürke felhők kavargtak körülötte. Ahogy az éles szél tologatta őket, a sűrű felhők ólomszürkére festették az ablakokat és a házfalakat.

Egy hófehér macska osont a hegyi lak ridegre dermedt gránitszürke ajtajához. Apró mancsaival háromszor egymás után megkaparta az ajtót. Kis idő elteltével az résnyire nyílt, és a macska besurrant a sötétszürke nyíláson. A kandalóban fémesen szürke fénnel lobogott a tűz. Két karosszék kínálta kényelmét a melegedni vágyóknak. Az egyik üres volt, s a fehér macska beleugrott és elégedetten leült. Vele szemben egy középkorú, búskomor ember bámulta a tüzet. Olyannyira szürke volt, hogy a macskán kívül szürkévé vált körülötte minden: a falon a képek malterszürkévé. A lámpás elefantszürke árnyalattal pislákol. A padló grafit-szürkén fénylett, és rajta a kis kerek szőnyeg galambszürke színe melengette a karosszékben ülő talpát. Két hatalmas mélyszürke szemével a szemben ülő macskát figyelte. Nagyot sóhajtott, majd felkelt, és egy kis acélszürke edényben alpakkaszürke tejeskását hozott vendégének. A macska elegánsan leugrott a fotelból, majd elégedetten elfogyasztotta az edelt. Ezután a beszürkült ember ölébe telepedett.

– Mindenki elfordult tőlem – mondta a férfi, és lassan simogatni kezdte a macska fehérén ragyogó bundáját. – Mindenem megvolt, elértem, amit csak lehet, s most mi lett belőlem! – siránkozott tovább. Ekkor a macska megszólalt:

– Hét év telt el azóta, hogy beszürkültél. Tudom, mennyire hiányoznak neked a színek. Ma este gondold a kisfiúra, akit nem tanítottál meg festeni, tudod, aki nem tud járni. Eluta-

sítottad, mert túlságosan öntelt voltál. A fiúcskával azóta sem foglalkozik senki. Csak maga rajzolgat.

S ekkor a beszürkült festőnek látomása támadt. A fiú a szobájában az ablakpárkányon rajzolgatott. Boldog volt, hiszen alkothatott. Odakint pedig hatalmas labdacsokban hullott a hó, és süvített a szél. Ekkor a festő odalépett hozzá, lassú léptekkel közeledett.

– Fiúcska, hadd segítsék! – de a fiú nem hallotta őt. Erre a festő még közelebb merészkedett. Tenyerébe fogta a fiú kezét, amiben a ceruzát tartotta. Lassan vezetgette a gyermek kezét, aki egyre vidámabb lett. Megboldogult édesanyja portréját rajzolta, ami egyre szebbé és szebbé vált. A fehér macska a festő lábához dörgölözött, majd hangosan dorombolni kezdett, erre mindketten visszakerültek a szürke lakba. A lámpás és a kandalló fénye már halványságán melegített.

– Hamarosan itt az év vége – mondta a macska. – A vak diákleányt nem kellett volna kidobnod a vizsgáról – folytatta. – Nézd, alig tud megélni, pedig milyen tehetséges!

És a festő egy újabb látomásban megpillanthatta, hogy egy lesoványodott vak lány festéket kever egy kelmefestőnek.

– Vajon honnan tudja, milyen színt kell kikevernie? – kérdezte ámulva.

– Érzésből – felelte a macska. Majd látták a lányt egy másik teremben meggömbülve, amint bámulatosan szép virágokat és madarakat festett egy hatalmas selyemkendőre.

– Csodálatos illusztrátor lehetne belőle! Vagy rajztanárnő! Hogyan segíthetnék neki? – kiáltott fel kétségbeesetten a festő.

– Még nincs veszve semmi sem – felelte a macska. – Nézd!

És a leány otthonába került. A lány aludni tért. A festő az íróasztalához lépett, és né-

zegette a rajzokat. Az asztalra tett egy keménykötésű rajzfüzetet, valamint otthagya a legértékesebb festékeit, melyekre egykor még a nevét is rágravírozhatta.

– Nekem ezekre már úgyszincs szükségem – suttozta.

A macska ismét dörgölözni és dorombolni kezdett, s azon nyomban visszakerültek a hegyi lakba.

– Most rajtad a sor! – közölte a macska. – Alkotnod kell abból, amid maradt!

És a festő elindult fel a padlásra. Előkereste a félretett üres

vásznakat, a dobozok mélyén megtalálta a régi pigmenteket, olajokat, majd nekilátott újra dolgozni. Megállás nélkül festette az ötletes és ámulatba ejtő képeket, míg egészen el nem fáradt, és álomba nem szenderült a karosszékben.

Régi díványán ébredt. Felült. A fehér macskát sehol sem látta. Kinézett a kerek ablakon, amely az óceán felé nézett. Visszakerült a világítótornyba, ahol még kezdő festőként alkotott. Elégedettséget érzett. Az épület bejárata felől hangokat hallott. Lassan elindult lefelé a

csigalépcsőn, s ahogy haladt lefelé, a falon ott függött egy-egy képe. De nemcsak az övéi. Egy csendéletben felfedezte a vak lány ügyes vonásait, tekintetét magával ragadta a fiúcska harsány színű portréfestészet.

Vagy egy tucatszínű ember várta a világítótorny bejáratánál. Már egyáltalán nem volt szürke. Egyszerű ruhájában alázatosan és szeretettel fogadta vendégeit. Mikor a tolokocsis fiúcskát és a vak leányt magához ölelte, egy pillanatra elsurrant egy fehér árny, alacsonyan a fal mellett.

Csóka Ferenc: Sárga naplemente

Poloma Máté Pál

Görcsök és idegek

Bőrön maró jeges víz, izzó idegek, égőn irritál a viselt, gyűrött szövet, hideg kávétól üres gyomrom bizsereg, egyedüllét okoz megszokott görcsöket.

Lépteim ütemét megszokás uralja, utca végén, lámpa alatt sárga fénylik, embertömeg némán mondja: menj utadra, bár rám néznének, míg elérek a célig.

Halálbarát

Lomha pillanatot érzünk fojtónak, minden utunk sajog fáradt lábunkban, ár jött és révész nem, és nem volt csónak.

Új idő és tér, csak nézzük ámultan, éji csendben minden emlék megtalál, céljainkat én már rég elárultam.

Tétlen kérdezzük, hová lett egy barát, ki volt, kinek odaadtuk tegnapunk, mit ér az örökre feledett halál?

Hiába cselekvés, ha így elfajult.

Lázemlék

Orromban bujkáló beteg levegő, hideg fényben úszó porszemek, a fagy rég áthatolt testemen.

Nem éhség már ez, csupán enyhe fájdalom, alig rémlik, amikor utójára elteltem izgalommal, éreztem igaz dühöt vagy reményt, mert most kell, most megéri, mondták, és tán valóban melegebb másni lesz, de a holnapi napsütést nem boríthatom takaróként magamra.

mozaik

Hiányzik a könyvtárából egy regény, verseskötet, antológia vagy irodalmi kiadvány? Egy régebbi felvidéki szerző könyvét keresi? Forduljon hozzánk bizalommal, szívesen segítünk a könyv beszerzésében. Jelentkezzen a helyorseg@liliumaurum.sk címen!

Évfordulók

Öt évvel ezelőtt hunyt el **Tóth Elemér** (1940. 1. 14. – 2018. 2. 15.) költő, szerkesztő, újságíró. 1959-től publikált rendszeresen; műfordítóként elsősorban kortárs szlovák írók műveit ültette át magyarra. 1961-től a Szabad Földműves, az Új Ifjúság, majd a Tábortűz szerkesztője, később főszerkesztője volt.

Öt évvel ezelőtt hunyt el **Gyüre Lajos** (1931. 3. 20. – 2018. 2. 15.) költő, író, színműíró, művészeti vezető. Első költeményei az Új Ifjúságban és a Szabad Földművesben jelentek meg az 1950-es évek közepe táján. Legalább húsz könyve jelent meg, köztük versek, mesék, mesejátékok, színművek, hangjátékok, monográfiák, gyűjteményes kötetek.

25 évvel ezelőtt hunyt el **Morvay Gyula** (1905. 10. 2. – 1998. 2. 21.) író, költő, műfordító, a két világháború közötti csehszlovákiai magyar irodalom képviselője. A harmincas években költőként és prózaíróként is ismertté tette nevét. Aktív tagja volt a Sarló-mozgalomnak, írásaiiban elsősorban a szegényparasztság életét örököltette meg.

105 évvel ezelőtt született **Ordódy Katalin** (1918. 2. 22. – 2000. 6. 17.) író, újságíró, műfordító. Az ötvenes évek elején riportokkal és versekkel jelentkezett, de számos szlovák epikus művét fordította magyarra. Gyermekverseket és ifjúsági elbeszéléseket is írt, első könyvét (*Évi, Pisti, idessüss!* – 1956) is gyermekek számára írta.

Csóka Ferenc: Távolí fény

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Balogh Ildikó (1964) prózaíró, Nagyöved
Csák Gyöngyi (1950) költő, Budapest
Csáky Pál (1956) író, politikus, Pozsony
Dráfi Mátyás (1942) színművész, Komárom
Fabó Mária (1960) könyvtárigazgató, Komárom
Fiala Ilona (1956) prózaíró, Pozsony
Gergely László (1958) grafikus, képregényrajzoló, Szigetvár
Gubó Mária (1986) prózaíró, Zsitvabesenyő
Gyüre Lajos (1931–2018) költő, író, Kassa
Hogya György (1965) prózaíró, szerkesztő, Királyhelmece
Juhász Dósa János (1969) újságíró, Balogfala
Keszegh Margit (1953) jogász, Komárom
Király Anikó (1993) író, illusztrátor, Feketenyék
Klemen Terézia (1952) pedagógus, rendezvényszervező, Komárom
Kövesdi Károly (1953) költő, író, műfordító, Pozsony
Krausz Tivadar (1963) költő, író, Budapest

Magyar Zoltán (1967) író, néprajzkutató, Nagymaros
Nagy Erika (1961) prózaíró, szerkesztő, Nyárasd
Ollé Tamás (1996) költő, író, Ekecs
Petőcz András (1959) író, költő Budapest
Poloma Máté Pál (2002) költő, Csallóközkürt
Takács Éva (1993) prózaíró, Somoskőújfalu
Tóth Elemér (1940–2018) költő, író, Hanva–Pozsony
Tóth László (1949) költő, író, művelődéstörténész, szerkesztő, Dunaszerdahely
Tóth N. Katalin (1975) prózaíró, Sáró
Z. Németh István (1969) költő, író, szerkesztő, Csicsó
Zs. Nagy Lajos (1935–2005) költő, újságíró, Szklabonya–Zsély

Lapszámunkat a Nagymegyeren élő **Csóka Ferenc** festő képeivel illusztráltuk.

rejtvény

GYÜRE LAJOS VERSEI NYOLC IRÁNYBAN

Rejtvényünkben Gyüre Lajos 49 versének címét rejtettük el nyolc irányban. A ki nem húzott betűk összeolvasva adják a megfejtést, a költő egy másik költeményének címét. Januári rejtvényünk nyertese Csonka Mária (Naszvad). Gratulálunk!

A HAJAD	ESTE	ÖRÖM
A SZÉKEK	FÁZOM	ŐSZI TÁJ
A MÉNES	HAZAJÖTTEM	ŐSZUTÓ
A NAP LOVAI	HOLNAP	RONGYEMBEREK
A SZÉL	HOVA LETT	SÍP
A TÁLENTUMOS EMBER	HÓZUHOGÁS	SIRATÓ
A VERSEK	JELENTÉS	TÁJKÉP
AKÁR	KALITKA	TAVASZI HALK IMA
ÁLLUNK VÉDTELEN	KI MERTE?!	TAVASZODIK
ÁLMOMBAN	KOSZORÚ	TÉL
ÁPRILIS	KURUCOSAN	TISZTULÁS
AZ ÖREG	LÁZ	TÖMEG
CIGÁNYOK	MA MÁR	VERS KÉT SZÓLAMRA
CSEND	MÁR MEGINT	ZSOMBÉK
CSODA	MOKCSAKERÉSZ	ZSUZSÁNAK
EB URA FAKÓ	NAPKORONG	
ÉS VÉGÜL	NÁSZ	

Készítette: Z. Németh István

A T A M I K L A H I Z S A V A T R
D A J A H A Z A J Ö T T E M I Á S
N V Á Ö F K O S Z O R Ú O S K É P
E A K P S E K Z Á L E Z Z A T A T
S S T É R Z P É K J Á T M N N A Z
C Z Á Á B I I L A F U É E L R Ó S
I O L N L M L T N L N L O M T K É
G D L A Ü E O I Á E E H A A T A R
Á I U P G R N S S J Ó L R K E F E
N K N K É Á E T Z Z Ó I E T L A K
Y U K O V M Ó T U Z S Ö L I A R A
O R V R S A Ö H S M S Í P L V U S
K U É O É M O T Z E O Á I A O B C
E C D N E G É C G M T S N K H E K
K O T G Á K S E K E S R E V A U O
É S E S S O R Z T N I G E M R Á M
Z A L R D Ö R Ö M Á L M O M B A N
S N E A Z I A N A P L O V A I E N
A V N A R O N G Y E M B E R E K R

képregény

VAN EGY ÚJ TRÜKKÖM, DE NEM TUDOM BEMUTATNI, MERT A RAKTÁRBÓL ELFOGYOTT A PINGPONGLABDA, A CIRKUSZNAK VISZONT NINCS PÉNZE.

PÁR FILLÉR AZ EGÉSZ. ANNYIT IGAZÁN RÁM SZÁNHATNÁNAK.
HÍVJA ÖSSZE A CIRKUSZ SZAKSZERVEZETÉNEK ÜLÉSÉT, ÉS JAVASOLJA, HOGY A SZAKSZERVEZETI PÉNZBŐL VEGYENEK EGY LABDÁT.

EGY BÜVÉSZ TÖRTÉNETE

Zs. Nagy Lajos humoreszkje nyomán a forgatókönyvet írta: Z. Németh István rajzolta: Gergely László

MEGTÖRTÉNT.

MEGÉRI, HIGGYÉK EL! ILYEN MUTATVÁNYT MÉG NEM LÁTOTT EZ AZ ORSZÁG. HOLNAPTÓL KEZDVE ÖZÖNLIK HOZZÁNK A NÉP, AZT A KIS PÉNZT MEG VISSZATEHETJÜK A KASSZÁBA, TULAJDONKÉPPEN KÖLCSÖN KÉREM.

HATALMAS TAPS. ELSŐKÉNT A FÓKAIDOMÁR SZÓLALT FEL.

HA LABDA NÉLKÜL IS BEMUTATHATÓ A DOLOG, AKKOR ÉN MÁR ITT SEM VAGYOK! VÁRNAK A PICINYEIM.

EZUTÁN A KÖTÉLTÁNCOS KÉRT SZÓT.

NEM SZERETNÉM, HA KÖTÉLHÚZÁSRA KERÜLNE SOR. AZ UGYANIS KÖNNYEN ELSZAKADHAT, ÉS AKKOR...

A KÍGYÓBÜVÖLŐ AGGDOLMÁNAK ADOTT HANGOT.

NEM LENNE LUXUS AZ A BIZONYOS LABDA? KÜLÖNBEN NEM BÁNOM, DE AKKOR ÉN KÉREK EGY ÚJ PÁPASZEMES KÍGYÓT.

MENNYDÖRGŐ TAPS.

EGET VERŐ TAPS.

PING? BRÜHAHAHA! PONG? BRÜHAHAHA! LABDA? BREHÜHÜHÜ.

AZT MONDOM, SZAVAZZUK MEG A 'LABDÁT, DE ELŐBB A BÜVÉSZ ÚR ISMERTESSE VELÜNK A TRÜKK LÉNYEGÉT!

TAPSORKÁN.

KIÁLLOK A PORONDRA, JOBB KEZEMBE VESZEM A PINGPONGLABDÁT, BAL KEZEMBE EGY ELEFÁNT ORMÁNYÁT, MAJD A KETTŐT ÖSSZEÉRINTEM, RÁFÚJOK, ÉS ERRE AZ ELEFÁNT KÉT MÁSODPERC ALATT BESÉTÁL A PINGPONGLABDÁBA.

PONGRÁC, AZ ÁLLATSZELIDÍTŐ KIKELT MAGABÓL.

HISZEN EZ ÁLLATKINZÁS! A NAGY ELEFÁNT A KIS LABDÁBAN! EL TUDJÁK KÉPZELNI, SZAKTÁRSÁK, MILYEN KÉNYELMETLEN HELYE LENNE OTT?

A ZENEKAR NAGYBŐGŐSE SZERINT...

A PINGPONGLABDA MELLETT SZAVAZOK, DE TILTAKOZOM AZ ELLEN, HOGY ELEFÁNTOT DUGJANAK BELE. HISZEN A TÖBBMÁZSÁS LABDÁVAL LEHETETLEN JÁTSZANI.

BOLDOG VOLTAM: A LABDÁT VÉGÜL MEGVETTÉK A SZAKSZERVEZET PÉNZÉN. SAJNOS A TRÜKKÖT A MAI NAPIG SEM MUTATHATTAM BE. CIRKUSZUNKNAK UGYANIS NINCS ELEFÁNTJA.